

GRPAŠĆAK

INTERPRETACIJSKO-EDUKACIJSKI CENTAR

Definirana muzeološka koncepcija stalne muzejske izložbe
Cjeloviti muzeološki program

KO-AUTORI:

DRAGANA LUCIJA RATKOVIĆ AYDEMIR, projektni menadžer, glavni muzeolog - interpretator / MUZE D.O.O., ZAGREB

VEDRAN KASAP, glavni produkt dizajner / CLINICA STUDIO D.O.O., ZAGREB

VLADIMIR KONČAR, glavni IT i multimedija dizajner / REVOLUCIJA DIZAJNA D.O.O., ZAGREB

IGOR PAUŠKA, glavni dizajner rasvjete / ZAGREB

MARKO ŠESNIĆ, prvi glavni grafički dizajner / ŠESNIĆ&TURKOVIĆ, ZAGREB

GORAN TURKOVIĆ, drugi glavni grafički dizajner / ŠESNIĆ&TURKOVIĆ, ZAGREB

STRUČNI SURADNICI:

IVANA JAGIĆ, muzeolog - interpretator / MUZE D.O.O., ZAGREB

MIRKA MODRINIĆ, pisac interpretacijskih tekstova, vanjski suradnik / MUZE D.O.O., ZAGREB

DOMINKO BLAŽEVIĆ, pisac interpretacijskih tekstova, vanjski suradnik / MUZE D.O.O., ZAGREB

TAMARA NOVAK, lektor, vanjski suradnik / MUZE D.O.O., ZAGREB

OZANA URSIĆ, produkt dizajner / CLINICA STUDIO D.O.O., ZAGREB

MAJA JANDRIĆ, produkt dizajner / CLINICA STUDIO D.O.O., ZAGREB

ANDREA SUŽNJEVIĆ, grafički dizajner / ŠESNIĆ&TURKOVIĆ, ZAGREB

DJELATNICI JAVNE USTANOVE PARK PRIRODE TELAŠĆICA:

NIKOLINA BAKOVIĆ, ravnateljica

VESNA PETEŠIĆ

MILENA RAMOV

JONA PETEŠIĆ

KOORDINACIJA PROJEKTA INTEGRACIJE U EU NATURA 2000 / EU NATURA 2000 INTEGRATION PROJECT (NIP) :

IGOR KREITMEYER

IVANA HORVAT PISNJAK

DOMAGOJ SOPTA

MARIO JOSIĆ

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
UVOD	7
OKVIRI I STANDARDI RADA	9
POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA	9
CENTAR ZA INTERPRETACIJU PRIRODE (IZVORNO: <i>NATURE CENTER</i>)	9
EDUKACIJSKI CENTAR ZA OKOLIŠ (IZVORNO: <i>ENVIRONMENTAL-EDUCATION CENTER</i>)	9
INTERPRETACIJSKI CENTAR (IZVORNO: <i>INTERPRETIVE CENTER</i>)	10
CENTAR ZA POSJETITELJE (IZVORNO: <i>VISITOR CENTER</i>)	10
INFORMACIJSKI CENTAR (IZVORNO: <i>INFORMATION CENTER</i>)	10
STALNA MUZEJSKA IZLOŽBA	11
PRELIMINARNI MUZEOLOŠKI PROGRAM	12
DEFINIRANA MUZEOLOŠKA KONCEPCIJA	12
IMPLEMENTACIJA	13
BENCHMARKING ANALIZA	14
KUĆA PLANINE (<i>HAUS DER BERGE</i>), NACIONALNI PARK BERCHTESGADEN	15
CENTAR ZA POSJETITELJE „KLIFOVI MOHERA“ (<i>CLIFFS OF MOHER</i>)	16
LITVANSKI MORSKI MUZEJ (<i>LITHUANIAN SEA MUSEUM</i>)	17
ZAKLJUČAK	18
TEMELJNE IZJAVE	19
POSLANJE CENTRA	19
VIZIJA	20
MANDAT	21
CILJEVI	22
CILJNE SKUPINE	23
NOVA FUNKCIONALNA DISPOZICIJA	24

UVOD	24
FUNKCIONALNO ZONIRANJE PROSTORA CENTRA	25
ULAZNI DIO	26
CENTRALNI OBJEKT	26
OBJEKT S VIDIKOVCEM	26
PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE	26
INTERPRETACIJSKI PLAN	28
IDENTITET MJESTA	28
GLAVNA PORUKA CENTRA	29
DOŽIVLJAJ POSJETITELJA	29
INTERPRETACIJSKE TEME	29
ULAZNI DIO / SUVENIRNICA (1.)	31
GLAVNA PORUKA	31
KRATAK OPIS CJELINE	31
POPIS IZLOŽAKA I OPREME	31
KRATAK OPIS IZLOŽAKA I OPREME	33
ULAZNA SIGNALIZACIJA (1.A.)	33
UVODNA INTERPRETACIJSKO-ORIJENTACIJSKA PLOČA (1.B.)	33
SENZOR ZA BROJANJE POSJETITELJA (1.C.)	33
“PARKOVI HRVATSKE” (1.D.)	33
UVALA POTOPLJENIH JEZERA / DVORANA DOBROG DUPINA (2.)	35
GLAVNA PORUKA IZLOŽBE	35
KRATAK OPIS CJELINE	35
INTERPRETACIJSKE TEME I POPIS IZLOŽAKA I OPREME	36
KRATAK OPIS IZLOŽAKA I OPREME	38
ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „UVALA POTOPLJENIH JEZERA” (2.A.)	38
UVODNA INTERPRETACIJSKA GRAFIKA „IZVIDNICA NEKAD I DANAS” (2.B.)	38
INTERPRETACIJSKA ZIDNA GRAFIKA „TILAGUS PRIJE TILAGA” (2.C.)	38
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TELAŠĆICA KROZ ŠPIJUNKU” (2.D.)	38
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TRADICIJA RIBARSTVA” (2.E.)	38

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „ZAŠTIĆENO PODRUČJE“ (2.F.)	38
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „JUŽNODALMATINSKI MAGARAC“ (2.G.)	39
POMIČNA PREGRADA S MAGNETNOM PLOČOM (2.H.)	39
ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA "DVRANA DOBROG DUPINA" (2.I.)	39
EDUKATIVNI MAGNETI PRIČOPRIČALICE (2.J.)	39
INTERPRETACIJSKA INTERAKTIVNA PROJEKCIJA "AKVARIJ" (2.K.)	40
SJEDALICE (2.L.)	40
JASTUCI (2.M.)	40
PODLOŽAK ZA CRTANJE (2.N.)	40
PROJEKTOR (2.O.)	41
PROJEKCIJSKO PLATNO (2.P.)	41
STOLIĆ ZA GRAFOSKOP (2.R.)	41
PODNA OBLOGA (2.S.)	41
ORMARI (2.T.)	41
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK "GEOLOŠKA PROŠLOST TELAŠĆICE" (2.U.)	41
IZMEĐU DVA PLAVETNILA (03.)	53

GLAVNA PORUKA	53
KRATAK OPIS CJELINE	53
INTERPRETACIJSKE TEME I POPIS IZLOŽAKA I OPREME	54
OPISI IZLOŽAKA	57
ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA "IZMEĐU DVA PLAVETNILA" (3.A.)	57
UVODNA INTERPRETACIJSKA GRAFIKA "UVOD U IZLOŽBU" (3.B.)	57
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „STRMCI – ZIDNA MAKETA“ (3.C.)	57
INTERAKTIVNI INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "STRMCI - INTERPRETACIJSKA PLOČA" (3.D.)	57
STROPNA FOLIJA (3.E.)	57
DONJI DIO BRODA (3.F.)	58
INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA DOBROG DUPINA" (3.G.)	58
INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA GLAVATE ŽELVE" (3.H.)	58
INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA HOBOTNICE" (3.I.)	58
INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA SIPE" (3.J.)	58
INTERPRETACIJSKA ZIDNA GRAFIKA "ŽIVOT NA STRMCIMA" (3.K.)	58
PROJEKCIJA NA KUPOLU "ZVJEZDANO NEBO" (3.L.)	59
LEŽALJKE (3.M.)	59
JASTUCI (3.N.)	59

TELESKOP (3.O.)	59
ČUVAR TILAGA (4.)	64
GLAVNA PORUKA	64
KRATAK OPIS CJELINE	64
INTERPRETACIJSKE TEME	65
OPISI IZLOŽAKA	67
ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „ČUVAR TILAGA“ (4.A.)	67
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „AUSTRO-UGARSKA VOJNA IZVIDNICA“ (4.B.)	67
INFOSKOP (4.C.)	67
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK “POTAPANJE BRODOVA“ (4.D.)	68
DALEKOZORI (4.E.)	68

UVOD

Uvala Telašćica smještena je u središnjem dijelu istočne obale Jadranskog mora, u jugoistočnom dijelu otoka Dugi otok. Zahvaljujući svojoj iznimnoj ljepoti, bogatstvu i značaju, ova uvala, okružena s 13 otoka i otočića (a sadrži i šest otočića unutar uvale), sa svojim vrijednim biljnim i životinjskim svijetom, geološkim i geomorfološkim fenomenima, vrijednim zajednicama morskog dna te zanimljivom kulturnom baštinom ima status Parka prirode. Područje Parka bogato je i suprotnostima: tihim i mirnim plažama i položenom obalom s jedne strane i divljim strmim klifovima s druge strane, područjima šuma alepskog bora i hrasta crnike s jedne strane te ogoljelog kamenjara s druge; te područjima obrađenih polja prekrivenih vinogradima i maslinicima ali i područjima degradiranih oblika vegetacije koja prekriva suha staništa.¹

Telašćica je parkom prirode proglašena 1988. godine izdvajanjem sjeverozapadnog dijela Nacionalnog parka Kornati. Svrha zaštite područja Parka je očuvanje prirodnog i kulturnog krajobraza tj. antropogeno uvjetovanih ekosustava i njihove bioraznolikosti te kulturne baštine područja kao i očuvanje vrijednosti i atraktivnosti ovog prostora za daljnja istraživanja, znanstvenu i edukacijsku funkciju.²

Grpašćak je utvrda iz doba Austro-Ugarske i služila je kao vojna izvidnica. Nalazi se na jugoistočnom dijelu otoka koji se naziva „Stene“ te je smještena na visini od 161 m n. v. kao najviša točka Parka. Ovaj kompleks predviđen je za potrebe parkovne infrastrukture namijenjene posjetiteljima, a imat će prihvatnu, edukativnu i interpretativnu namjenu s ciljem podizanja svijesti posjetitelja o prirodnim i kulturnim vrijednostima i potrebi njihove zaštite i očuvanja.

Prva razina pripreme dokumentacije uređenja stalne muzejske izložbe utvrdi Grpašćak (u nastavku izložba) je **Preliminarni muzeološki program**, odnosno njegovo idejno – konceptualno rješenje koje donosimo u slijedećim poglavljima: i) Uvod, ii) Okviri i standardi rada, iii) *Benchmarking* analiza, iv) Temeljne izjave, v) Nova dispozicija prostora, vi) Krovni interpretacijski plan, vii) Konceptualna tematska razrada s konceptualno-shematskim likovnim postavom, viii) Plan aktivnosti.

---

¹ Park prirode Telašćica, URL: <http://pp-telascica.hr/opci-podaci.php>

² Park prirode Telašćica, Plan upravljanja 2012. – 2022.

Park prirode Telašćica - pogled iz zraka

OKVIRI I STANDARDI RADA

U ovom poglavlju donosi se definiranje tipologije interpretacijske infrastrukture, stalne muzejske izložbe i dokumentacije nastajanja stalne muzejske izložbe od početnog okvira i koncepta do završne realizacije.

POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA

Različite vrste infrastrukture/objekata u kojima interpretacija prirode igra važnu ulogu, često se nazivaju raznolikim imenima koja se koriste naizmjenično i nedosljedno. Često se pak u objektima koja nazivamo istim imenima nude različiti programi i usluge. Kako u Hrvatskoj nema propisane i definirane tipologije infrastrukture za interpretaciju prirode, bilo da se radi o infrastrukturi u zatvorenom prostoru (tzv. čvrstim objektima, zgradama), ili onoj na otvorenom (oprema staza), ovdje donosimo prijedlog tipologije kako bismo bili što precizniji u definiranju projekata, njihovih temeljnih izjava te time i garantirali uspješnost njihova mandata i opravdali investicije.

Tipologiju koja se ovdje predlaže razradila je vrsna američka interpretatorica Lisa Brochu.³ Prema ovoj tipologiji veličina, oblik i smještaj (lokacija) nisu čimbenici koji definiraju bilo koji od ovih objekata, već njihova funkcija i ciljne skupine kojima se obraćaju. Kod prijevoda i uređenja izvornika, ova se izvorna tipologija nadopunila i prilagodila hrvatskom kontekstu.

CENTAR ZA INTERPRETACIJU PRIRODE (IZVORNO: *NATURE CENTER*)

Tipičan takav centar je neprofitna udruga koju je osnovala određena lokalna zajednica, a neki su od njih sastavnice javnih ustanova za zaštitu prirode na razinama lokalnih uprava i samouprava. Izjave o poslanju većine ovakvih centara uključuju senzibiliziranje i edukaciju javnosti o lokalnim ili globalnim pitanjima promocije etike očuvanja okoliša. Mnogi se centri fokusiraju na priče vezane uz lokalnu floru i faunu kako bi omogućili ljudima da razumiju njihovu ulogu u očuvanju lokalnog okoliša. Neki centri koriste žive životinje u svojim programima, pojedini imaju razvijene programe aktivne rehabilitacije faune, dok ostali zastupaju striktnu politiku protiv korištenja živih životinja za bilo koju svrhu. Većina centara pored pružanja redovitih programa za posebne grupe, koriste izložke i neke vrste izložbi (stalnih postava) za privlačenje široke skale posjetitelja, pa i onih individualnih. Primjer u Hrvatskoj: Plavi svijet Institut za istraživanje i zaštitu mora - Lošinjski edukacijski centar o moru.⁴

EDUKACIJSKI CENTAR ZA OKOLIŠ (IZVORNO: *ENVIRONMENTAL-EDUCATION CENTER*)

Ovi se centri razlikuju od centara za prirodu u jednom važnom aspektu: njihovi muzejski eksponati i edukacijski programi dostupni su uglavnom samo po dogovoru, iako je običnim posjetiteljima dozvoljen pristup samom lokalitetu centra. Organizacijska struktura i upravljanje edukacijskim centrima mogu biti vrlo slični kao kod centara za prirodu. Razlika je u tome što su edukacijski centri za okoliš više povezani sa sveučilištima ili školama iz okolice. Tipičan edukacijski centar za okoliš nudi programe koji su oblikovani kako bi nadopunili znanstveno utemeljen nastavni plan i program, s naglaskom na biološke i srodne društvene

---

³ Lisa Brochu: *Interpretive Planning*, 2003., str. 23-25

⁴ Lošinjski edukacijski centar o moru. URL. <http://www.plavi-svijet.org/hr/edukacija/lmec/>

znanosti (programi škole u prirodi, terenska nastava u sklopu studija i slično). Iako su edukacijski centri za okoliš usko povezani sa školama i usmjereni na pružanje programa za taj segment tržišta, oni obično imaju neke elemente (staze, trgovine, stalne izložbe manjeg opsega ili izložke, na primjer) koji su otvoreni za javnost. Primjer u Hrvatskoj: Istraživačko-edukacijski centar za zaštitu bjeloglavih supova i prirode.⁵

INTERPRETACIJSKI CENTAR (IZVORNO: *INTERPRETIVE CENTER*)

Interpretacijski centar često nalazimo u okruženju nacionalnog ili parka prirode. Ima funkciju središnjeg mjesta za komunikaciju važnih tema i priča za posjetitelje koji žele saznati i naučiti više o raspoloživim resursima. Većina interpretacijskih centara sadrže razne interpretacijske medije koji uključuju izložbe, audiovizualne programe, knjižnice, područja za promatranje određenih prirodnih fenomena te sustav interpretacijskih ploča na otvorenom. Prostor za odvijanje određenih interpretacijskih programa (pozornice i slično) također su često sastavni dio interpretacijskih centara. Primjer u Hrvatskoj: Interpretacijski centar prirode Kopačkog rita u sklopu Prijemnog centra PP Kopački rit „Mali Sakadaš“.

CENTAR ZA POSJETITELJE (IZVORNO: *VISITOR CENTER*)

Centar za posjetitelje obavlja nešto drugačiju funkciju od interpretacijskog centra, iako se ta dva pojma često koriste naizmjenično, ili jedan objekt može poslužiti za obje funkcije. Centar za posjetitelje je obično dizajniran za pružanje usluga za posjetitelje koje uključuju: prostor za prihvatanje, sanitarni čvor, telefonsku govornicu, neku vrstu dućana, hitnu pomoć ili neku drugu vrstu usluge. Centar za posjetitelje ponekad služi kao administrativno sjedište parka. Interpretacija je često ograničena na male izložbe u predvorju ili sustav interpretacijskih ploča izvan zgrade. Primjer u Hrvatskoj: Centar za posjetitelje „Rodna kuća rijeke Kupe“ u NP Risnjak.

INFORMACIJSKI CENTAR (IZVORNO: *INFORMATION CENTER*)

Funkcija informacijskog centra je često integrirana u interpretacijski centar ili centar za posjetitelje. Ako se pojavljuje samostalno, informacijski centar je obično manji objekt u kojem posjetitelji mogu pronaći pisane upute, zemljovide i brošure. U informacijskim centrima često radi samo jedna osoba koja posjetitelje informira, ali također može biti objekt „na samoposluživanje“. Informacijski centri obično ne uključuju interpretacijske medije osim brošura, letaka i knjiga, ali je zaposleni djelatnik informacijskog centra obično osoba koja je školovani vodič. Primjeri u Hrvatskoj: Informacijski centar Skradin⁶.

---

⁵ Istraživačko-edukacijski centar za zaštitu bjeloglavih supova i prirode. URL: <http://www.supovi.hr>

⁶ Informacijski centar Skradin. URL: <http://www.npkrka.hr/m/informacijski-centar-skradin-a3-6>

STALNA MUZEJSKA IZLOŽBA

Različite obrazovne ustanove za potrebe educiranja, komuniciranja i interpretiranja koriste **medij muzejske izložbe**. Slučaj je to i s centrima za posjetitelje. Stoga je na početku važno definirati što je to muzejska izložba.

Definicije muzejske izložbe su različite. Prema poznatom hrvatskom muzeologu Tomislavu Šoli ona je finalni oblik svake kreativne interpretacije, dok je za nizozemskog muzeologa Petera van Menscha izložba „zemlja snova“, odnosno rezultat procesa selekcije i organizacije informacija, gdje posjetitelj prihvaća sudove i interpretacije kojima izložba kao medij određuje značenje. Prema profesoru muzeologije Ivi Maroeviću izložba je pak složeni informacijski sustav u kojem se pomoću predmeta i dokumenata korisnicima, publici prenosi poruka koja će se konstituirati u svakoj pojedinoj ličnosti u skladu s njezinim interesom, znanjem i imaginacijom. U UNESCO-vom priručniku 1989. izložba je definirana kao komunikaciju koja podrazumijeva veliku publiku s ciljem prijenosa informacija, ideja i osjećaja nadovezujući se na materijalni dokaz čovjeka i njegovog okruženja uz pomoć vizualnih i dimenzijskih metoda. Za razliku od UNESCO-ve definicije koja je više usredotočena na publiku, G. Ellis Burcaw se usredotočuje na estetiku izložbe, tj. definira izložbu kao skup predmeta umjetničke, povijesne, znanstvene ili tehnološke prirode, kroz koji se posjetitelji kreću od jedne jedinice do druge određenim slijedom koji je dizajniran smisleno, u obrazovnom i estetskom pogledu. Dok je opet prema Yani Herremanu drugačije; on se više usredotočio na izložbeni prostor te je izložbu definirao kao komunikacijski medij temeljen na objektima i njihovim komplementarnim elementima, prezentiran u za to predodređenom prostoru koji koristi specijalne interpretacijske tehnike i slijed učenja kojima je cilj prijenos i komunikacija sadržaja, i vrijednosti / ili znanja.⁷

Tko je autor muzejske izložbe? Česti su slučajevi da je pojedinac nositelj ideje, ali gotovo je nemoguće da jedna osoba organizira cijelu izložbu. Zato se najčešće tim poslom bave **pojedinci ili timovi iz najmanje dva stručna područja**. Prvi je tim **kustosa / muzeologa / interpretatora** zadatci kojega su: i) stvoriti koncepciju, interpretacijski plan i osnovni scenarij izložbe, ii) organizirati poruke koje izložbom žele biti prenesene na način koji je prihvatljiv, logičan i edukativan, iii) pratiti razvoj i realizaciju izložbe od početka do kraja, a posebno u dijelu razvoja sadržaja. Drugi je **tim arhitekata i dizajnera** (različitih tipova dizajna prema potrebi), uloga kojih je u najkraćim mogućim crtama na što maštovitiji i prikladniji način oblikovati prostor, ambijent i komunikacijske kanale izložbe kojima se poruke prenose.

Prema kriterijima Ministarstva kulture, odnosno Hrvatskog muzejskog vijeća za vrednovanje programa stalnih muzejskih izložbi⁸, proces rada na stalnim muzejskim izložbama sastoji se od tri faze. Prva faza rezultira izradom preliminarnog muzeološkog programa, druga podrazumijeva izradu definirane muzeološke koncepcije, a treća samu implementaciju izložbe.

---

⁷ Ivona Perić: Muzejske izložbe, završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Preddiplomski studij Informatologije

⁸ <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=8191>

PRELIMINARNI MUZEOLOŠKI PROGRAM

Prvu razinu pripreme dokumentacije uređenja stalnih muzejskih izložbi Ministarstvo kulture naziva Preliminarni muzeološki program (u nastavku: PMP), a ponekad se ova dokumentacija javlja i pod nazivom idejno-konceptualno rješenje stalne muzejske izložbe. Prema našoj metodologiji⁹ struktura PMP-a (kao i ovog našeg dokumenta) je slijedeća: i) Uvod, ii) Okviri i standardi rada, iii) *Benchmarking* analiza, iv) Temeljne izjave, v) Funkcionalna dispozicija prostora, vi) Kratki interpretacijski plan, vii) Konceptualna tematska razrada s konceptualno-shematskim likovnim postavom, viii) Plan aktivnosti i ix) Preliminarni troškovnik.

Prema metodologiji koju smo razvili proces rada na izradi PMP-a uključuje usku suradnju tima kustosa / muzeologa / interpretatora s klijentom i njegovima glavnim dionicima, posebno u područjima interpretacijskog planiranja i tematske razrade scenarija stalne muzejske izložbe. Interakcija s klijentom i njegovima dionicima uspostavlja se kroz format radionice pod nazivom «Mapiranje želja bez granica».¹⁰ U ovoj fazi klijent sudjeluje u prijedlozima tema koje u narednoj fazi ovaj tim prioritizira, oblikuje u jasnu i zanimljivu priču (sinopsis izložbe), te priču povezuje s različitim interpretacijskim medijima i prostornim sastavnicama interpretacijske infrastrukture (multifunkcionalni prostori, tematski parkovi, tematske rute, prostori za edukaciju i slično).¹¹ Na temelju interpretacijskog plana razrađuje se likovni, vizualni identitet i scenografija stalne muzejske izložbe.

DEFINIRANA MUZEOLOŠKA KONCEPCIJA

Dokumentaciju druge faze rada na razvoju stalne muzejske izložbe Ministarstvo kulture naziva Definirana muzeološka koncepcija (u nastavku: DMK), a sastoji se od Cjelovitog muzeološkog programa i Likovnog postava stalne muzejske izložbe. Ova se dokumentacija ponekad naziva i Muzeološko i muzeografsko izvedbeno rješenje.

Cjeloviti muzeološki program je krovni dokument tima kustosa/muzeologa/interpretatora u drugoj fazi procesa rada na razvoju stalne muzejske izložbe. Prema našoj metodologiji, ovaj dokument objedinjuje sastavne elemente PMP-a i donosi detaljnu interpretacijsku, sadržajno-tematsku i oblikovnu razradu svih izložbenih elemenata. U Cjelovitom muzeološkom programu razrađujemo priču (sinopsis) i sve tematske cjeline kroz koje se prenose poruke izložbe, donosimo razradu tipova izložbenih elemenata koji prenose određene razine poruka, te donosimo izbor predmeta, vizualnih i tekstualnih sadržaja stalne muzejske izložbe. Tako definirane i razrađene elemente izložbe strukturiramo u dokumentu Cjeloviti muzeološki program na način da su u skladu s dokumentima Likovnog postava i troškovnikom. Usklađenost dokumentacije postignuta je sustavom šifri pod kojima se svaki izložak razrađuje u dokumentima Likovnog postava, te cjenovno definira u troškovniku. Sastavni dio ovog dokumenta ponekad su i interpretacijski tekstovi. Rad našeg tima kustosa / muzeologa / interpretatora osigurava da se Cjeloviti muzeološki program realizira u svom integralnom obliku u završnoj, implementacijskoj fazi.

Na temelju Cjelovitog muzeološkog programa **Likovni postav stalne muzejske izložbe** donosi razradu, nacрте i tehničke specifikacije rješenja arhitekata i najmanje četiri vrste dizajna koje su ključne u razvoju ambijenta i scenografije izložbe: grafički, produkt, IT i multimedija i muzejski dizajn rasvjete. Slijedom navedenoga, Likovni postav stalne muzejske izložbe donosi se u četiri zasebna dokumenta: i) Likovni postav stalne muzejske izložbe - grafički muzejski dizajn, ii) Likovni postav stalne muzejske izložbe - muzejski produkt dizajn; iii) Likovni postav stalne muzejske izložbe - muzejski IT i multimedija dizajn, iv) Likovni

⁹ Metodologija tvrtke Muze d.o.o. za savjetovanje i upravljanje projektima u kulturi i turizmu.

¹⁰ Učesnici su podijeljeni u najmanje dvije grupe. Kreativni radni proces temelji se na principima timskog rada, uvažavanja međusobnih mišljenja, te jačanje vizionarskih sposobnosti razmišljanja pojedinaca i korištenje prednosti motivirajuće grupne dinamike. Sudionici su poticani u oslobađanju od postojećih zadanih okolnosti ili uskog doživljaja „sadašnjeg stanja stvari“ i u otvaranju puno široj slici „realnosti“ koja u sebi nosi razne mogućnosti odabir.

¹¹ Kada se za pojedini projekt (investiciju u okviru NIP-a) odmah izrađuje cjeloviti muzeološki program, tada se u ovoj fazi ne izrađuje preliminarni troškovnik.

postav stalne muzejske izložbe - muzejski dizajn rasvjete i prema potrebi v) Likovni postav stalne muzejske izložbe – dizajn ozvučenja. Oblik i struktura ovih dokumenata usklađeni su prema specifičnostima i medijima svake od navedenih vrsta dizajna.

IMPLEMENTACIJA

Preporuča se **osigurati da tim koji je oblikovao PMP i DMK sudjeluje u sve tri faze realizacije** kako bi se osigurala kvaliteta i uspješna realizacija konačnog rješenja autorskog djela, odnosno ovako kompleksnog multimedijalnog i interdisciplinarnog komunikacijskog medija kao što je stalna muzejska izložba.¹²

---

¹² Lisa Brochu: *Interpretive Planning*, 2003., str. 138.

BENCHMARKING ANALIZA

Benchmarking je jedna od metoda kojima se postiže uspješnost projekta ili djelovanja neke organizacije. Najkraće ju možemo opisati kao učenje od najboljih. Koristimo ju kako bismo ciljano istražili primjere iz područja posjetiteljske infrastrukture i medija muzejskih izložbi koji mogu poslužiti kao dobri i poticajni primjeri za razvoj izložbe.

Najbolji izvori za dobivanje podataka o primjerima najbolje prakse u svijetu interpretacijskih i prezentacijskih medija su publikacije, konferencije i predavanja, razna udruženja te izravni kontakti s ljudima iz struke. Najjači medij za brzo provođenje *benchmarkinga* svakako je Internet kojim smo se služili u ovoj analizi. Kako bi počeli primjenjivati metode *benchmarkinga* za Centar, potrebno je na početku jasno istaknuti što želimo postići i pokazati danom *benchmarking* analizom. U ovom *benchmarkingu* smo se usmjerili na primjere Centara s razvijenom interpretacijom, ali i svim ostalim uslugama za posjetitelje, te na multimedijalna i interaktivna rješenja u interpretaciji.

KUĆA PLANINE (*HAUS DER BERGE*), NACIONALNI PARK BERCHTESGADEN

„*Haus der Berge*“ ili „Kuća planine“ naziv je centra za posjetitelje u Nacionalnom parku Berchtesgaden u Njemačkoj. Centar je kombinacija informacijskog i edukacijskog centra te prostora na otvorenom, a njegovo poslanje je oduševljavati posjetitelje prirodom i njenim očuvanjem. Od dubina jezera Königssee preko šuma i planinskih livada do najviših vrhova: ova četiri staništa nacionalnog parka mogu se doživjeti svim osjetilima u informacijskom centru, a stalna izložba naziva „Okomita divljina“ propituje sve o divljoj prirodi planina i daje informacije bez previše upotrebe informacijskih ploča i dugačkih objašnjenja.

Povremene izložbe, kino i knjižnica nude više od „same“ informacije. U edukacijskom centru, organizirane grupe (najčešće školske) mogu eksperimentirati s hladnom tekućinom u vodenom laboratoriju. Istovremeno, livadna kuhinja poziva posjetitelje da isprobaju pripremati hranu s različitim biljem. Zanati s prirodnim materijalima provode se na šumskim radionicama, a *Felsenblick*, svijet nacionalnog parka transformiran je u doživljaj kroz filmove, prezentacije i interaktivne moderne medije. U dijelu muzeja na otvorenom, zvanom *Alpinium* naglasak je na raznovrsnoj i značajnoj flori nacionalnog parka. Posjetitelji ovdje uživaju u predivnim pogledima na Watzmann Massif, Berchtesgaden dolinu i na jedinstvenu arhitekturu centra za posjetitelje s panoramske staze. Kuća planine puno je više od samog muzeja – ona je savršena početna točka ili završetak šetnje kroz Nacionalni Park Berchtesgaden.¹³

Preuzeto s¹³ <http://www.bavaria.by/haus-der-berge-the-gateway-to-the-berchtesgaden-national-park-bavaria> 12/3/2015

CENTAR ZA POSJETITELJE „KLIFOVI MOHERA“ (*CLIFFS OF MOHER*)

Klifovi Mohera najposjećenija su prirodna atrakcija u Irskoj. Broj posjetitelja rastao je od oko 100.000 u 1978. do 250.000 u 1988. godini, a danas broji milijun posjetitelja godišnje. Taj podatak ukazao je na potrebu za izgradnju potrebne infrastrukture za posjetitelje. Tako je 1990-ih godina razvijen projekt izgradnje interpretacijskog centra.

Izložba o klifovima nalazi se u atraktivnom interpretacijskom centru na hridi Moher. Orijentirana je na doživljaj posjetitelja koji se postiže zanimljivim izlošcima i fotografijama. Centar je organiziran u četiri glavne tematske cjeline koje istražuju različite elemente klifova Moher: i) Ocean, ii) Stijene, iii) Priroda i iv) Čovjek. Ove su teme prikazane interaktivnim izlošcima i prikazima, koji pokazuju njihovu povezanost s klifovima.

Ulaskom u centar, posjetitelj hoda po površini s prikazom mora i prati otiske stopala ptica. U centru se prikazuje nekoliko snimaka virtualne stvarnosti, snimaka iz zraka i ostalih video materijala koji posjetitelja pozivaju na avanturističko putovanje i istraživanje ovog grebena. Novi izložak u centru je video razglednica gdje posjetitelj može odabrati pozadinu na interaktivnom zidu, snimiti kratki video o sebi i poslati ga e-poštom prijateljima i obitelji.

Prostor namijenjen djeci omogućava najmlađima da kroz igru nauče više o biljnom i životinjskom svijetu na stijenama te izrade digitalne ilustracije i šalju ih putem e-pošte. Izložak „Kazalište na rubu“ prikazuje živi svijet klifova onako kako ih doživljavaju ptice, prikazujući posjetitelju živi svijet iznad i ispod površine mora. U blizini centra nalazi se toranj O'Brien, kojeg su lokalni stanovnici sagradili 1835. godine kao vidikovac, koji je već tada privlačio veliki broj turista. Toranj stoji uz najvišu točku klifova od 214 metara. Pogled s vrha tornja je spektakularan. Otvoren je svakodnevno za posjetitelje koji na njegovom prvom katu mogu razgledati izložbu, a na vrhu se diviti pogledima na klifove.

LITVANSKI MORSKI MUZEJ (*LITHUANIAN SEA MUSEUM*)

U ovom muzeju nalazi se tri izložbene cjeline: i) Morska fauna, ii) Povijest plovidbe, iii) Ribarska farma. Izložba o morskoj fauni raspoređena je u četiri tematske cjeline: i) More – kolijevka života, ii) Razvoj života na moru, iii) Fauna tropskih mora i iv) Grabežljivci i opasne morske životinje – mitovi i stvarnost.

Prvi dio izložbe govori o podrijetlu i razvoju života, ilustrativno prikazani pomoću izložka u obliku stabla života. Drugi dio izložbe posvećen je paleontologiji i prikazuje 50 različitih fosila, od prvog stanovnika Zemlje pa do čovjeka. Dio izložbe „Fauna tropskih mora“ predstavlja raznolikost vrsta tropskih riba, obalnih životinja i ptica. Posljednji dio prikazuje opasne morske životinje izrađene kao skulpture u prirodnim veličinama, omogućujući posjetiteljima da se potpuno približe tim predatorima. Posebna rasvjeta, zvučni i svjetlosni efekti, digitalni grafički prikazi i prirodne veličine morskih predatora stvaraju tajanstvenu iluziju morskih dubina i jačaju doživljaj posjetitelja. U isto vrijeme, posjetitelj može prikupiti nove informacije o ovim temama i provjeriti svoje znanje.

Izložba o povijesti plovidbe nalazi se u utvrdi Nerija, koja je sama po sebi arhitektonski i povijesni spomenik 19. stoljeća. Izložba je raspoređena u četiri dvorane, koje prikazuju modele brodova, arheološke nalaze i dokumente koji svjedoče o povijesti litvanske plovidbe. Izložba o ribarskoj farmi prikazuje čovjeka kao ribara i poljoprivrednika prikazujući njegov životni prostor, prikaze jedrilica s ravnim dnom kojima se služio te mreže, udice i ostali ribarski pribor, približavajući tako posjetitelju način života ribara i poljoprivrednika.

ZAKLJUČAK

Benchmarking analizom kroz analizirane primjere izdvajamo one elemente koji svoju primjenu mogu naći u Izložbi. U narednim primjerima prepoznali smo slijedeće:

- iz primjera centra za posjetitelje „Kuća planine“ u Nacionalnom parku Berchtesgaden izdvajamo smještaj samog centra unutar nacionalnog parka, prikaz vodenog staništa putem interaktivnih izložaka, korištenje multimedije i prikaz srodnih tema na zabavan i očaravajući način;
- iz primjera stalne muzejske izložbe „Klifovi Mohera“ izdvajamo tematsku poveznicu izložbe o klifovima i biljnom i životinjskom svijetu na klifovima te životu ljudi na ovom području, zabavne interaktivne izložke za djecu putem kojih uče kroz igru i izložbu u tornju s koje se pruža prekrasan pogled;
- iz primjera „Litvanskog morskog muzeja“ izdvajamo prikaz srodnih tema s naglaskom na morskoj flori i fauni, upotrebu svjetlosnih i digitalnih prikaza, izložbu o plovidbi arhipelagom i ulozi utvrde u kojoj se izložba nalazi te priču o čovjeku težaku i ribaru.

TEMELJNE IZJAVE

U ovom poglavlju donose se temeljne izjave Centra: njegovo poslanje, vizija, mandat, ciljevi i ciljne skupine.

POSLANJE CENTRA

Interpretacijsko – edukacijski centar „Grpašćak“ glavna je atrakcija i infrastruktura za posjetitelje Parka prirode Telašćica. Objedinjuje funkcije prijema i okrijepe posjetitelja, vidikovca, informiranja i prodaje suvenira, interpretacije i prezentacije veličanstvenih prirodnih i kulturnih vrijednosti Telašćice i edukacije. Jedinствен je primjer prenamjene vojne utvrde u suvremeni interpretacijsko-edukacijski centar, smješten na najvišem strmcu u Jadranskom moru, okružen jedinstvenom mirnom uvalom i arhipelagom koji će svakog posjetitelja ostaviti bez daha.

Inovativnom, atraktivnom i zabavnom izložbom u južnoj kuli ovaj centar donosi Parku te Dugom otoku jedinstven i prepoznatljiv turistički proizvod koji će dugoročno biti temeljna ponuda posjetiteljima ovog Parka. Kroz optiku izvidničkog ambijenta bivše vojne utvrde izložba interpretira i prezentira posebnosti Telašćice na jedinstven i nezaboravan način širokom krugu posjetitelja.

VIZIJA

Centar za posjetitelje „Grpašćak“ uspostavlja najvišu razinu izvrsnosti u području razvoja interpretacijske i prezentacijske infrastrukture u našoj zemlji, ali i unutar šire NATURA 2000 mreže i mreže “Parkova dinarskog luka”. To se potvrđuje osvajanjem prestižnih nagrada u zemlji i inozemstvu u području muzeološke interpretacije i prezentacije, dizajna i arhitekture, te specifičnim nagradama u području inovativnih načina promoviranja zaštite prirode. Neke od osvojenih nagrada do 2020. su: nagrada za najbolji stalni postav Hrvatskog muzejskog društva, nagrada za najbolji muzej Europe EMYA, nagrada za inovativnu upotrebu novih tehnologija u muzejima *Heritage in Motion*, te nagrade iz različitih kategorija u području dizajna kao što je RED DOT i slično.

Zbog visokog stupnja atraktivnosti i zainteresiranosti publike te blizine velikog emitivnog tržišta jedan je od najposjećenijih otočkih centara za posjetitelje u Hrvatskoj. Aktivno pridonosi povećanju broja posjetitelja Parka, upotpunjuje i obogaćuje turističku ponudu Zadarske županije, generira veliku posjećenost i turističku potrošnju u vansezonskim razdobljima pozitivno utječući na gospodarstvo ovog dijela naše zemlje.

Svojom predanom svakodnevnom djelatnošću Centar kroz svoju Izložbu i edukativne programe ispunjava svoje poslanje održavajući prirodnu baštinu Telašćice očuvanom i živom, budeći svijest lokalnog stanovništva i svojih posjetitelja o vrijednostima i potrebi očuvanja i zaštite svih njezinih prirodnih i kulturnih vrijednosti.

Centar kontinuirano generira kvalitetne programe, sadržaje i atrakcije koji potiču posjetitelje da se nanovo vraćaju po nove doživljaje i iskustva. Dionici i lokalna zajednica potaknuti su na razvoj komplementarne turističke ponude i infrastrukture, temeljene na principima održivog razvoja: podizanje razina ugostiteljskih usluga, poticanje proizvodnje i prodaje domaćih gastronomskih i zanatskih proizvoda, uključivanje privatnog sektora u osmišljavanje i kreiranje turističkih aranžmana, uključivanje neprofitnih organizacija komplementarnih djelatnosti u osmišljavanje i kreiranje tematskih edukativnih aktivnosti i događanja u Parku.

MANDAT

Centar čini glavnu infrastrukturu za posjetitelje na području Parka. Uključuje sve usluge i sadržaje potrebne za ugodan, poticajan, inspirativan i zabavan boravak za široku ciljnu skupinu posjetitelja.

Opremljen interaktivnim i zabavnim medijima za interpretaciju te suvremenim medijima za prezentaciju i edukaciju, Centar omogućava prezentacijskoj i edukacijskoj službi JU osmišljavanje i organizaciju kulturno – zabavnih događanja, interpretacijskih, edukativnih i ostalih prigodnih programa.

Interpretacijsko – edukacijski centar omogućava prihvata i dobrodošlicu posjetitelja, informiranje o Parku: aktivnostima, stazama, ugostiteljskim objektima, i posebnim događanjima. Tehnološki suvremeno opremljena **multifunkcionalna dvorana** omogućava JU organiziranje različitog edukativnog programa, stručnih skupova i sastanaka iz područja djelovanja Parka, ali i najam dvorane raznim zainteresiranim suradnicima i institucijama iz područja znanosti, turizma i obrazovanja, koje u ovom specifičnom ambijentu žele organizirati razna događanja i manifestacije.

Ugostiteljski objekt omogućava posjetiteljima okrepiti se, odmor te kupnju autohtonih domaćih proizvoda.

Informacijski centar sa **suvenirnicom** i **sanitarnim čvorom** omogućava kupnju jedinstvenih suvenira te informiranje o Parku od strane stručnog osoblja kao i distribuciju promotivnog materijala – letaka, brošura, karti i ostale publikacije.

Dječje igralište upotpunjava doživljaj najmlađih posjetitelja.

Hortikulturno uređena staza omogućava posjetiteljima da se upoznaju s tipičnim lokalnim aromatičnim i ljekovitim biljem.

Tri **multimedijalne izložbe**, prva o prirodnim i tradicijskim vrijednostima Telašćice u centralnom objektu, druga o strmcima, podmorju/podzemlju i zvjezdanom nebu u izvidnici i treća o Austro-Ugarskoj vojnoj izvidnici iz 1911. godine u oružarnici/puškarnici donose jedinstvene priče o prirodnom svijetu Telašćice, bogatoj raznolikosti podmorja, veličanstvenim liticama na koje se pruža pogled, te tradicijskim i povijesnim vrijednostima lokaliteta.

Kroz **osvještavanje lokalnog stanovništva** o vrijednosti i potrebi zaštite vlastita nasljeđa, Centar ima važnu ulogu u poticanju njihovog samorazumijevanja i samopoštovanja; potiče razvoj visoko specijaliziranih i autentičnih uslužnih djelatnosti i aktivnosti lokalnih stanovnika koje nadopunjuju ponudu Centra, posebno u području gastronomije i eko-poljoprivrede koji se razvijaju prema principima održivog razvoja. Kvalitetni programi i suvremena opremljenost Centra garantiraju ugodan i siguran boravak svim svojim posjetiteljima i korisnicima.

CILJEVI

- poboljšati i obogatiti infrastrukturu za posjetitelje Parka;
- ostvariti jedinstvenu, inovativnu i atraktivnu prezentaciju prirodnih i tradicijskih vrijednosti Telašćice kroz medij interaktivne multimedijalne izložbe
- stvoriti suvremenu infrastrukturu za održavanje raznovrsnih edukativnih aktivnosti te srodnih dodanih vrijednosti;
- poticati i razvijati europski kontekst djelovanja JU PP TELAŠĆICA, te poticati kooperaciju i sudjelovanje u programima financiranim iz EU fondova za različite programe koji će se u budućnosti razvijati na užem i širem području Parka;
- poticati kod lokalnog stanovništva i posjetitelja interes na prirodu i tradiciju Telašćice, razvijati kreativnost, probuditi strast za učenjem o prirodi i bioraznolikosti te razvijati ljubav i odgovornost prema sebi i prema prirodi;
- stvoriti dodanu vrijednost PP Telašćice kao destinacije kroz razvoj dopunskih proizvoda koji jačaju *brend* Telašćice: jedinstvena paleta suvenira, tematsko igralište za djecu, kreativni edukacijski programi *in situ*, zanimljivi rekreativni programi *in situ*;
- pobuđivati osjećaj ponosa, samopoštovanja i samosvijesti lokalnog stanovništva u Parku i bližoj okolici;
- poticati izvrsnost kod lokalnog stanovništva u razvoju ponude u području gastronomije, ugostiteljstva i ostalim uslužnim djelatnostima koji čine sastavni dio turističke ponude i temeljeni su na principima održivog razvoja;
- razvijati kreativni i inovativni stručni rad djelatnika JU PP Telašćica sa svim dobnim skupinama posjetitelja (od djece u vrtićima do umirovljenika) kroz razvijanje vrhunskog doživljaja prenošenja znanja, prema potrebama posjetitelja, uz interakciju i participatornost;
- aktivirati razvoj turističkog sadržaja u funkcionalnom okruženju;
- uključiti se u jedinstvenu turističku ponudu PP Telašćica, podići na višu razinu izletnički turizam, odnosno odmaknuti se od unificiranosti te time potaknuti vraćanje u više navrata i noćenje posjetitelja;
- koristiti vrhunski dizajn i suvremene tehnologije za kreiranje doživljaja i interpretaciju baštine;
- ostvariti pomake i inovacije u interpretaciji i prezentaciji na nacionalnom i europskom planu;
- rasteretiti prenapućenu Uvalu Mir koja tijekom turističke sezone broji najveći broj posjetitelja
- povećati broj posjetitelja izvan glavne sezone;
- povećati broj posjetitelja iz skupine domaće školske populacije uključene u proces obrazovanja.

CILJNE SKUPINE

Zona uvale Mir broji više od 100.000 posjetitelja tijekom turističke sezone:

Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Broj posjetitelja	107 959	97 176	97 277	105 497	97 565

Skupine posjetitelja Parka su:

- individualni posjetitelji plovilom
- organizirane grupe plovilom
- jednodnevni izletnici turističkim brodom
- višednevna krstarenja
- učeničke, studentske i umirovljeničke ekskurzije
- individualni posjetitelji osobnim vozilom
- organizirani sportsko-rekreativni ronjoci
- sportsko-rekreativni ribolovci
- lovci
- avanturisti
- kupači
- obitelji s djecom
- biciklisti
- aktivni rekreativci u koje ubrajamo šetače, planinare, bicikliste, trkače;
- gosti koji u Parku posjeduju vikendicu i gosti koji dolaze posjetiti rodbinu i prijatelje;
- školske grupe (od osnovne do srednje škole) koje dolaze zbog posebnosti ove lokacije i ciljano osmišljenih edukacijskih programa
- ostale obrazovne institucije

Maksimalan prihvatni kapacitet u uvali iznosi 247 brodica na dan. Prihvatni kapacitet za kopno nije određen, ali stanje ukazuje na opasnost od razvoja masovnog turizma koji može imati negativan utjecaj na zaštićeno područje. Jedan od ciljeva upravljanja Parkom je produljenje sezone i rasterećenje broja posjetitelja u uvali Mir tijekom glavne sezone jer ona premašuje prihvatni kapacitet tog prostora. Uspostavljanje Centra pridonijet će cilju produljenja sezone i rasterećenja uvale. Centar za posjetitelje „Grpašćak“ obraća se svim skupinama posjetitelja Parka s naglaskom na sve obrazovne institucije koje u okvirima svojih edukativnih aktivnosti mogu sudjelovati u programima terenske nastave organiziranim od strane JU.¹⁴

¹⁴ JU PP TELAŠĆICA: Studija izvedivosti, 2015.

NOVA FUNKCIONALNA DISPOZICIJA

U ovom poglavlju donosi se nova funkcionalna dispozicija odnosno zoniranje prostora Centra, hodogram posjetitelja izložbi te sustav evidencije broja posjetitelja.

UVOD

Centar se nalazi na JZ dijelu Dugog otoka u području Parka. Smješten je u bivšoj vojnoj utvrdi, na Grpašćaku, najvišem strmcu u Jadranskom moru, na nadmorskoj visini od 161 m. Utvrda je izgrađena 1911. godine i služila je kao vojna izvidnica Austro-Ugarske ratne mornarice. Do 2006. godine služila je kao vojna radarska postaja Hrvatske vojske, a nakon toga ustupljena je na korištenje JU. Utvrda je okružena zidinama i nepravilnog je oblika. Njena ukupna površina iznosi 1260 m². Prema prostornom planu¹⁵, unutar i izvan zidina nalazi se više manjih objekata koji čine jedan kompleks. Do ulaza u objekt vodi uža asfaltirana cesta. Desno od pristupne ceste vodi makadamski put do heliodroma. Ispred ulaza u centar nalazi se prostor namijenjen parkiranju vozila. Nakon ulaza u utvrdu dolazi se na donji, južni dio. S lijeve strane nalazi se manji objekt koji se planira rušiti. U središnjem dijelu prevladava centralna zgrada ukupne površine od 110 m², prostor namijenjen stalnoj muzejskoj izložbi i multifunkcionalnoj dvorani. U istočnom dijelu utvrde nalazi se vidikovac polukružnog tlocrtnog oblika ispod kojeg se nalaze prostorije ukupne površine 26 m² namijenjene stalnoj muzejskoj izložbi. Ovaj prostor u prošlosti je bio oružarnica / puškarnica.

Utvrda je terasastog oblika i u smjeru JZ penje se prema gore, tako da je teren podijeljen u nekoliko platoa. Gornji dio povezan je donjim dijelom stubama uzduž obje strane zidina. JZ od centralne zgrade, na sljedeća dva platoa nalazi se prostor namijenjen uređenju dječjeg igrališta i tematske staze s hortikulturnim uređenjem. JZ od prostora na otvorenom nalazi se novoizgrađeni prostor namijenjen info centru sa suvenirnicom, a najudaljenija JZ točka utvrde je prostor namijenjen stalnoj muzejskoj izložbi s vidikovcem i zvjezdarnicom.

---

¹⁵ Idejni projekt „Rekonstrukcija i dogradnja utvrde Grpašćak“, KAP4 d.o.o.

FUNKCIONALNO ZONIRANJE PROSTORA CENTRA

Na temelju razrade preliminarnog muzeološkog programa donosi se konceptualno i funkcionalno zoniranje Centra.

Do same utvrde dolazi se asfaltiranom pristupnom cestom, a kraj ulaza u Centar nalazi se **parkiralište i totem**. Nakon ulaza u prostor utvrde, s desne strane nalazi se **uvodna interpretacijsko-orijentacijska ploča**. Utvrda je terasastog oblika, a južni dio povezan je sa sjevernim dijelom stubama s istočne i zapadne strane zidina. Unutar zidina, smjerom juga prema sjeveru nalaze se redom: **oružarnica i puškarnica, centralna zgrada, prostor na otvorenom**, novoizgrađeni objekt namijenjen **info centru sa suvenirnicom i toaletom** te **izvidnica**. Na zapadnom dijelu zidina nalaze se otvori puškarnice kroz koje se pruža pogled na arhipelag i otvoreno more. Na **prikazu 1** donosimo prikaz novog funkcionalnog zoniranja prostora Centra.

Izvorna funkcija ove građevine bila je vojna izvidnica. Na temelju te poveznice razrađen je tematski koncept razjašnjen u nastavku ovog dokumenta. U skladu s tematskim konceptom doneseni su i novi nazivi stalih muzejskih izložbi u objektima unutar utvrde, kao što je vidljivo na info grafici 1: **i)** ulazni dio, **ii)** stalna muzejska izložba „Uvala potopljenih jezera“, **iii)** multifunkcionalna dvorana «Dvorana dobrog dupina», **iv)** mala stalna muzejska izložba „Čuvar Tilaga“, **v)** prostor na otvorenom, **vi)** info, suvenirnica i toalet i **vii)** stalna muzejska izložba „Između dva plavetnila“.

ULAZNI DIO

Ispred Centra, na prikladnom mjestu vidljivom kod prilaska Centru pješice ili vozilom nalazi se totem Centra. Svojim izgledom totem je uklopljen i ujednačen s vizualnim identitetom Parka, odnosno izveden je kao i totem Parka na kopnenom ulazu Dolac.

Nakon samog ulaza unutar zidina utvrde, s lijeve strane nalazi se interpretacijsko-orijentacijska ploča. Ploča je uvodni doticaj s posjetiteljima i pruža im informacije dobrodošlice u Centar, osnovne informacije o lokalitetu te tlocrt s prikazima sadržaja u Centru.

U SZ dijelu utvrde nalazi se novoizgrađeni objekt u kojem se smjestio info pult sa suvenirnicom te toalet. U ovom prostoru posjetitelj će moći dobiti informacije o Parku, uzeti promotivne materijale – letke, brošure i ostalu relevantnu publikaciju.

CENTRALNI OBJEKT

Na istočnoj strani centralne zgrade nalazi se izložbeni prostor gdje se smjestila stalna muzejska izložba „Uvala potopljenih jezera“. Prostor je pravokutnog oblika, a od sjeverne prostorije odvojen je pomičnim paravanom.

Zapadno od izložbenog prostora u centralnoj zgradi smjestila se multifunkcionalna dvorana radnog naziva „Dvorana dobrog dupina“, prostor namijenjen održavanju edukativnog programa, stručnih skupova i sastanaka vezanih uz područja djelovanja Parka, održavanju različitih manifestacija i prigodnih događaja te najmu zainteresiranim organizacijama. Iz dvorane se ulazi u skladišni prostor namijenjen skladištenju opreme, sjedalica i potrebnog materijala za edukativne i kreativne radionice.

OBJEKT S VIDIKOVCEM

U SZ dijelu utvrde u prostoru izvidnice smjestila se stalna muzejska izložba „Između dva plavetnila“, zvjezdarnica i vidikovac.

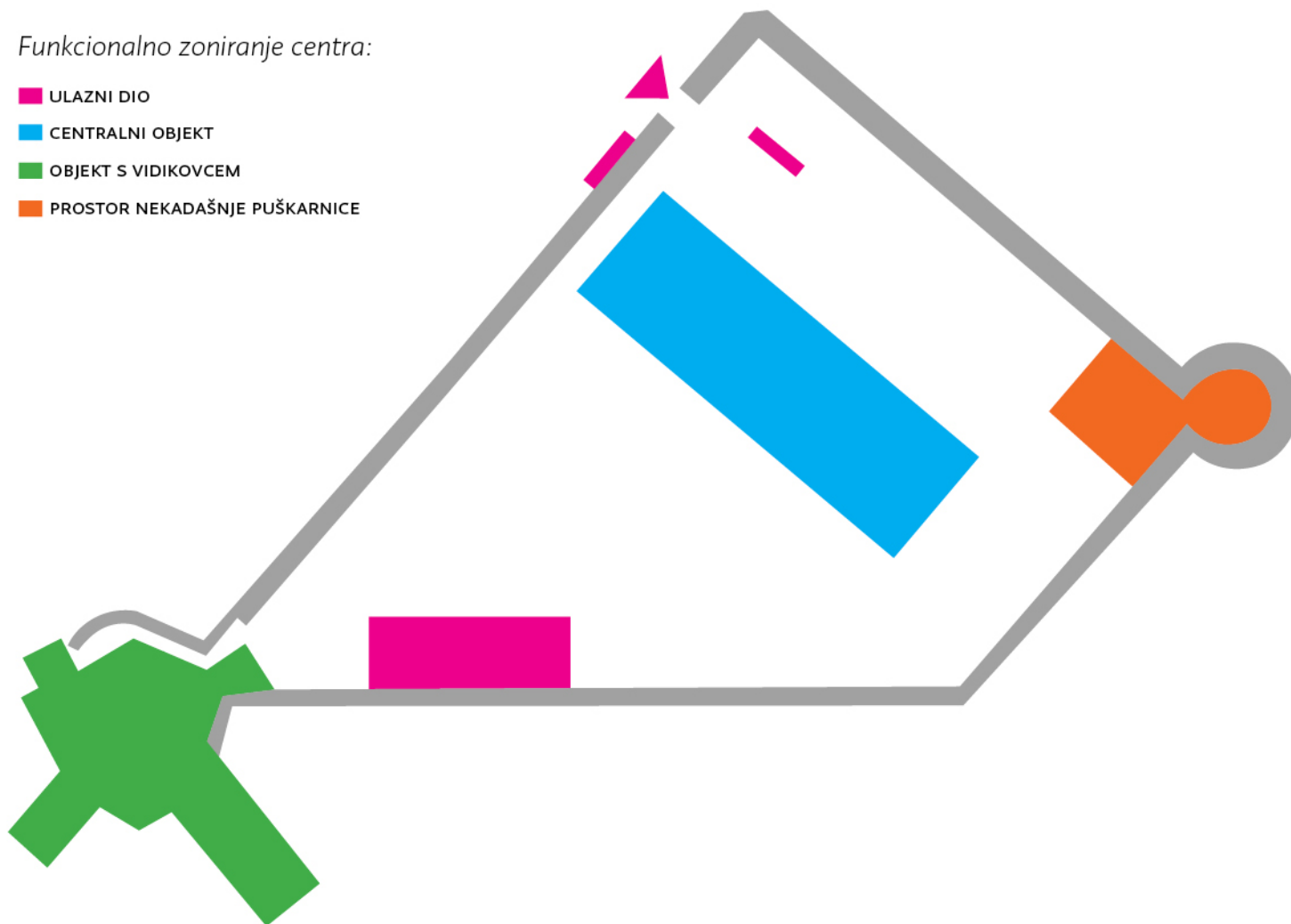
Predmet interpretacijske i prezentacijske razrade u ovom dokumentu su točke **i), ii) iii), iv) i v)**. Zoniranje doneseno ovim dokumentom je informativnog i orijentacijskog karaktera. Konačno rješenje nalazit će se u arhitektonskoj dokumentaciji. Pri izradi arhitektonske dokumentacije prostor će se organizirati integrirajući ovdje navedene funkcije.

PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE

U JZ dijelu utvrde nalaze se prostori bivše oružarnice i puškarnice te prostor iznad puškarnice polukružnog tlocrta s vidikovcem namijenjeni interpretaciji. U ovim prostorima smjestila se mala stalna muzejska izložba „Čuvar Tilaga“

Funkcionalno zoniranje centra:

- ULAZNI DIO
- CENTRALNI OBJEKT
- OBJEKT S VIDIKOCEM
- PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE

INTERPRETACIJSKI PLAN

IDENTITET MJESTA

Prvi korak interpretacijskog planiranja u svrhu podizanja razine doživljaja kod posjetitelja je oblikovanje identiteta mjesta koji je specifičan i utemeljen u samom lokalitetu i koji na osebujan način uspostavlja osobni kontakt s posjetiteljima.

Telašćica je spoj impozantne prirode i njegovane tradicije. Grpašćak se nalazi na veličanstvenoj strmoj litici s koje se pruža zadivljujući pogled na more i arhipelag. Grandiozna litica je poput leđa koja od morskih strujanja i valova čuvaju mirnu i tihu ljepoticu s druge strane – uvalu Telašćicu, najmirniju luku Jadrana i oazu nautičara. **Tajanstvene dubine podmorja** u podnožju strmaca, zatim **neistražen i osebujan život** na njihovim najvišim točkama, i konačno zadivljujući pogled na **spoj dvaju plavetnila** – onog morskog i onog zvjezdanog, nebeskog, vrijednosti su koje ovaj lokalitet čine posebnim i jedinstvenim.

U priču o mjestu netaknute i zadivljujuće prirode svoje mjesto utkao je i čovjek i to davno kada je došao na ovaj otok. Živjeti na otoku značilo je živjeti životom težaka i ribara; ribarstvo je bilo ipak glavna djelatnost. Tradicija ribarstva na Dugom otoku naime njeguje se od davnina, a upravo u Salima pronađen je i najstariji spomen o ribarstvu u Hrvata. Spomen na težački otočki život odražava se kroz magarce koji su nekoć pomagali čovjeku noseći tovar, a danas, napuštanjem te tradicije, postaju jednom od glavnih atrakcija Parka.

Utvrdre iz doba Austro-Ugarske ovom lokalitetu daje jedinstvenu i povijesno značajnu vrijednost. Upravo iz njezine prvotne funkcije proizašla je simbolična poveznica ove povijesne utvrde s njezinom današnjom funkcijom. Naime, 1911. godine Grpašćak je bio **vojna izvidnica** čija je svrha istraživanje okolnog područja kako bi se otkrile značajne informacije o prirodnom okruženju i prisutnosti neprijatelja. Danas je Grpašćak orijentiran orijentaciji i edukaciji, i **opet služi kao izvidnica u kojoj posjetitelji istražuju okolno područje i otkrivaju značajne informacije o prirodnim i kulturnim vrijednostima Parka prirode Telašćica.**

GLAVNA PORUKA CENTRA

Putem medija interpretacije, a prvenstveno vizualno, koristeći medij fotografije, prenijeti posjetitelju emocije zadivljujućeg plavetnila, prirode, impozantnog vidikovca, šarolike bioraznolikosti – morske, nebeske, kopnene... ukazati na vrijednosti ove prirode i probuditi osjećaj za ljubavi i brigom.

DOŽIVLJAJ POSJETITELJA

Sam lokalitet pruža posjetiteljima jedinstven doživljaj kroz prekrasan krajolik, nezaboravan pogled, morsko i nebesko plavetnilo. Prostor utvrde koja je nekoć bila vojna izvidnica daje ovom ambijentu povijesnu notu. Kroz tri stalne muzejske izložbe posjetitelj će doživjeti teme koje se tiču ove prekrasne prirode, te tradicije čovjeka na otoku. Glavne teme i podteme interpretirane su kroz različite medije kojima je zajednički ključ izvidnica odnosno istraživanje, npr. špijunke, teleskopi, dalekozori, podmornice, itd., a stil pisanja tekstova je avanturistički i istraživački, po uzoru na Jules Verne-a.

INTERPRETACIJSKE TEME

Uspješna interpretacija počiva na jedinstvenom određenju glavnih tema i pod-tema. One jasno i nedvosmisleno artikuliraju jedinstvenost i posebnost lokaliteta/destinacije. Svi kreirani mediji interpretacije i opreme trebaju biti platforme za prenošenje poruka, „odskočne daske“ za pričanje jedinstvenih priča koje iz njih proizlaze. Iz identiteta mjesta proizlaze glavne teme i podteme koje služe kao okosnice odabira sadržaja u pričanju priča kroz medije stalnih muzejskih izložbi u Centru. Na prikazu ispod nalazi se popis glavnih tema i podtema Centra prikazanih kroz mentalnu mapu. Teme su ispričane kroz tri stalne muzejske izložbe te interpretaciju u ulaznom dijelu i u multifunkcionalnoj dvorani.

Mapa glavnih tema i podtema Centra

ULAZNI DIO / SUVENIRNICA (1.)

GLAVNA PORUKA

Glavna poruka ulaznog dijela je prenijeti posjetitelju osjećaj dobrodošlice, upoznati ga s mjestom na koje je došao i pomoći mu da se orijentira i upozna sa sadržajima koje će ovdje pronaći.

KRATAK OPIS CJELINE

Ulazni dio Centra sastoji se od ulaza u utvrdu Grpašćak gdje su smještene ulaza signalizacijska ploča s nazivom Centra, orijentacijska ploča s tlocrtom Centra i popisom sadržaja koji se u Centru nalazi, te senzora za brojanje posjetitelja. Uređenje i opremanje suvenirnice nije dio ove dokumentacije, ali se njome predviđa postavljanje izložka „Parkovi Hrvatske“ u prostor suvenirnice.

POPIS IZLOŽAKA I OPREME

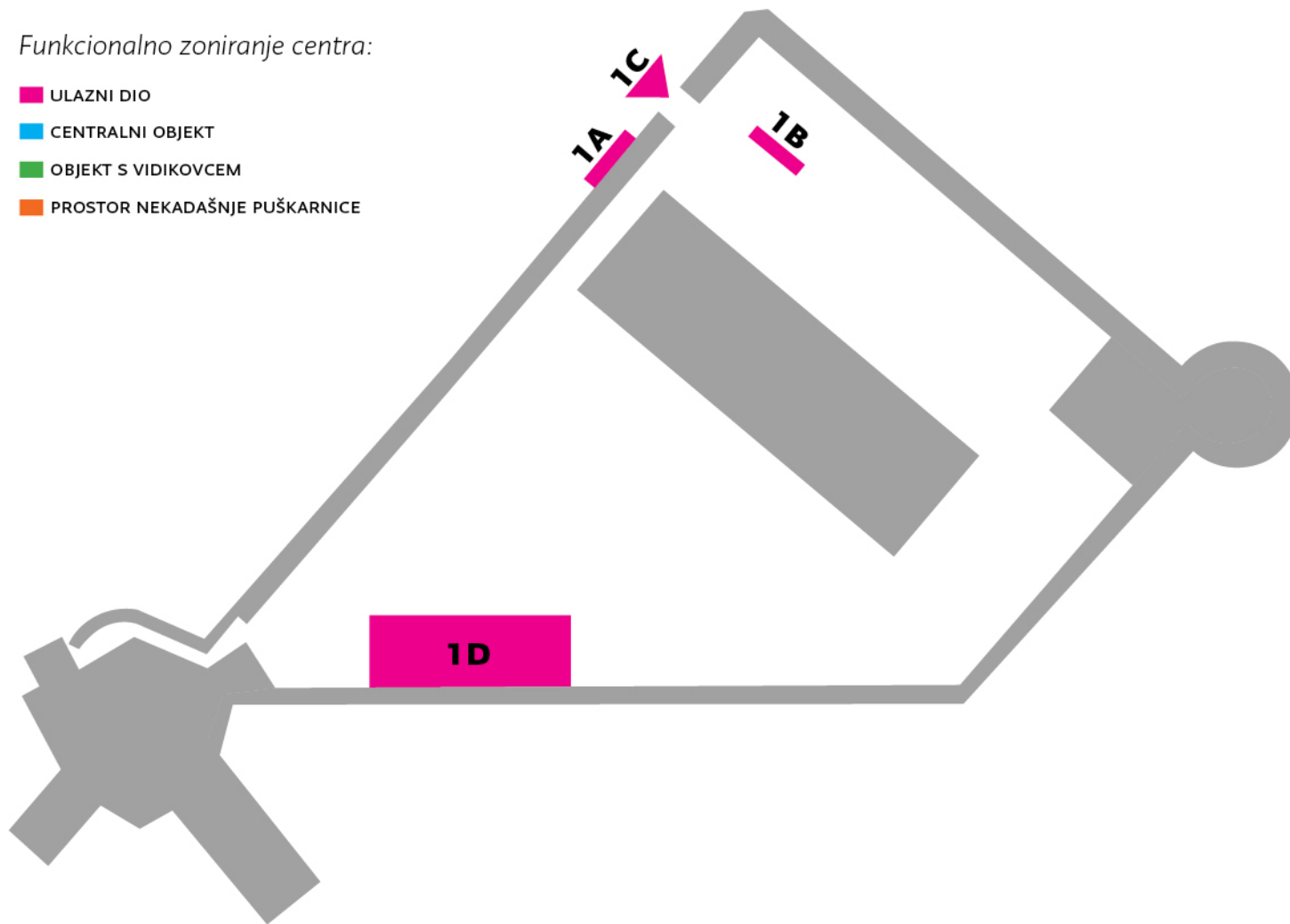
Ulazni dio i suvenirnica sastoje se od sljedećih izložaka i opreme:

- Ulazna signalizacija (1.A.)
- Uvodna interpretacijsko-orijentacijska ploča (1.B.)
- Senzor za brojanje posjetitelja (1.C.)
- “Parkovi Hrvatske” (1.D.)

Pozicije izložaka i opreme prikazane su na tlocrtu koji slijedi.

Funkcionalno zoniranje centra:

- ULAZNI DIO
- CENTRALNI OBJEKT
- OBJEKT S VIDIKOVCEM
- PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE

Tlocrtni prikaz ulaznog dijela sa šiframa izložaka i opreme

KRATAK OPIS IZLOŽAKA I OPREME

ULAZNA SIGNALIZACIJA (1.A.)

Na samom ulazu u Centar, desno od ulaznih vrata nalaze se ploče s nazivom Centra i logom Parka i Parkova Hrvatske.

UVODNA INTERPRETACIJSKO-ORIJENTACIJSKA PLOČA (1.B.)

Nakon ulaza u utvrdu, s lijeve strane nalazi se uvodna interpretacijsko-orijentacijska ploča s tlocrtom utvrde i popisom sadržaja koji se nalazi u njoj.

SENZOR ZA BROJANJE POSJETITELJA (1.C.)

Ulaznica za posjet Parku vrijedit će posjetiteljima i kao ulaznica za Centar. Kako bi se mogla voditi evidencija broja posjetitelja te frekvencija posjeta u odnosu na dio dana, mjeseca ili sezone, na samom ulazu u utvrdu postavlja se uređaj za brojanje posjetitelja. Uređaj ima senzor koji reagira na prolazak posjetitelja i tako evidentira broj ulazaka u Centar.

“PARKOVI HRVATSKE” (1.D.)

Ovo je izložak koji omogućava posjetitelju da provjeri koliko Hrvatska ima nacionalnih parkova i parkova prirode, gdje se oni nalaze i koja je njihova ponuda.

Vizualizacija ulaza u Centar

UVALA POTOPLJENIH JEZERA / DVORANA DOBROG DUPINA (2.)

GLAVNA PORUKA IZLOŽBE

Glavna poruka stalne muzejske izložbe „**Uvala potopljenih jezera**“ je očarati posjetitelja zadivljujućom prirodom i tradicijom Parka, upoznati ga s njegovim glavnim fenomenima, florom i faunom, tradicijom i životom ljudi nekad i danas te njihovom zaštitom.

KRATAK OPIS CJELINE

U centralni objekt utvrde smjestila se stalna muzejska izložba „**Uvala potopljenih jezera**“ te multifunkcionalna dvorana naziva „Dvorana dobrog dupina“. Ta dva prostora dijeli pomična pregrada koja ih ovisno o potrebi može spojiti ili odvojiti. Tako će za vrijeme održavanja posebnih edukativnih i ostalih programa pregrada biti zatvorena. Izložci u izložbenom prostoru nalaze se svi na zidu tako da je središnji dio slobodan, te se po potrebi čitav prostor centralnog objekta može koristiti za potrebe posebnih događanja koje organizira JU. Takav prostor ima kapacitet od 80 sjedećih mjesta.

Multifunkcionalna dvorana „**Dvorana dobrog dupina**“ opremljena je suvremenom tehnologijom koja omogućuje izvršavanje njene namjene. Također, opremljena je svim potrebnim za održavanje edukativnih programa za djecu za što su potrebna odgovarajuća mjesta za sjedenje, radne površine za pisanje/crtanje, oprema za gledanje filmova. Također, za potrebe provođenja raznih edukativnih programa osmišljena su zabavna edukativna pomagala koja pomažu u educiranju tema o životu u podmorju.

Uz multifunkcionalnu dvoranu nalazi se skladište namijenjeno spremanju sjedalica, jastuka i dodatnog materijala za radionice. U skladištu se nalaze ormarići za skladištenje materijala za edukativne radionice.

INTERPRETACIJSKE TEME I POPIS IZLOŽAKA I OPREME

Naziv „**Uvala potopljenih jezera**“ ovoj izložbi je dan zbog činjenice da se uvala Telašćica nekad sastojala od tri ponikve odnosno jezera, koje je podizanjem razine svjetskog mora, poplavilo odnosno potopilo more. Glavne teme ove izložbe su: i) **Izvidnica nekad i danas** koja uvodi posjetitelje u izložbu kroz usporedbu korištenja ovog prostora u prošlosti kada su njeni vojnici izviđali i s ostatkom zemlje komunicirali ima li u blizini neprijatelja i danas kada ovaj prostor koriste posjetitelji Parka i u njemu izviđaju njegove prirodne i tradicijske vrijednosti; ii) **Tilagus prije Tilaga** koja posjetitelja upoznaje s geološkom prošlošću Telašćice; iii) **Telašćica kroz špijunku** koja posjetitelju otkriva što se sve od prirodnog i kulturnog bogatstva krije u Parku; **iii) Ribarska tradicija** koja upoznaje posjetitelja s ovom tipičnom gospodarskom djelatnosti Dugog otoka; **iv) Južnodalmatinski magarac** koja upoznaje posjetitelja s tradicijom korištenja ove životinje, napuštanjem te tradicije i današnjim utočištem ove vrste u Parku; **v) Zaštita** koja educira posjetitelje o zaštićenim staništima, biljnim i životinjskim vrstama, te o Naturi 2000, a kroz zabavni edukativni kviz provjerava naučeno znanje posjetitelja.

„**Dvorana dobrog dupina**“ svoj naziv duguje dobrom dupinu. Njegova se jata često mogu ugledati s vrhova strmaca, a oni su i zaštićena Natura 2000 vrsta.

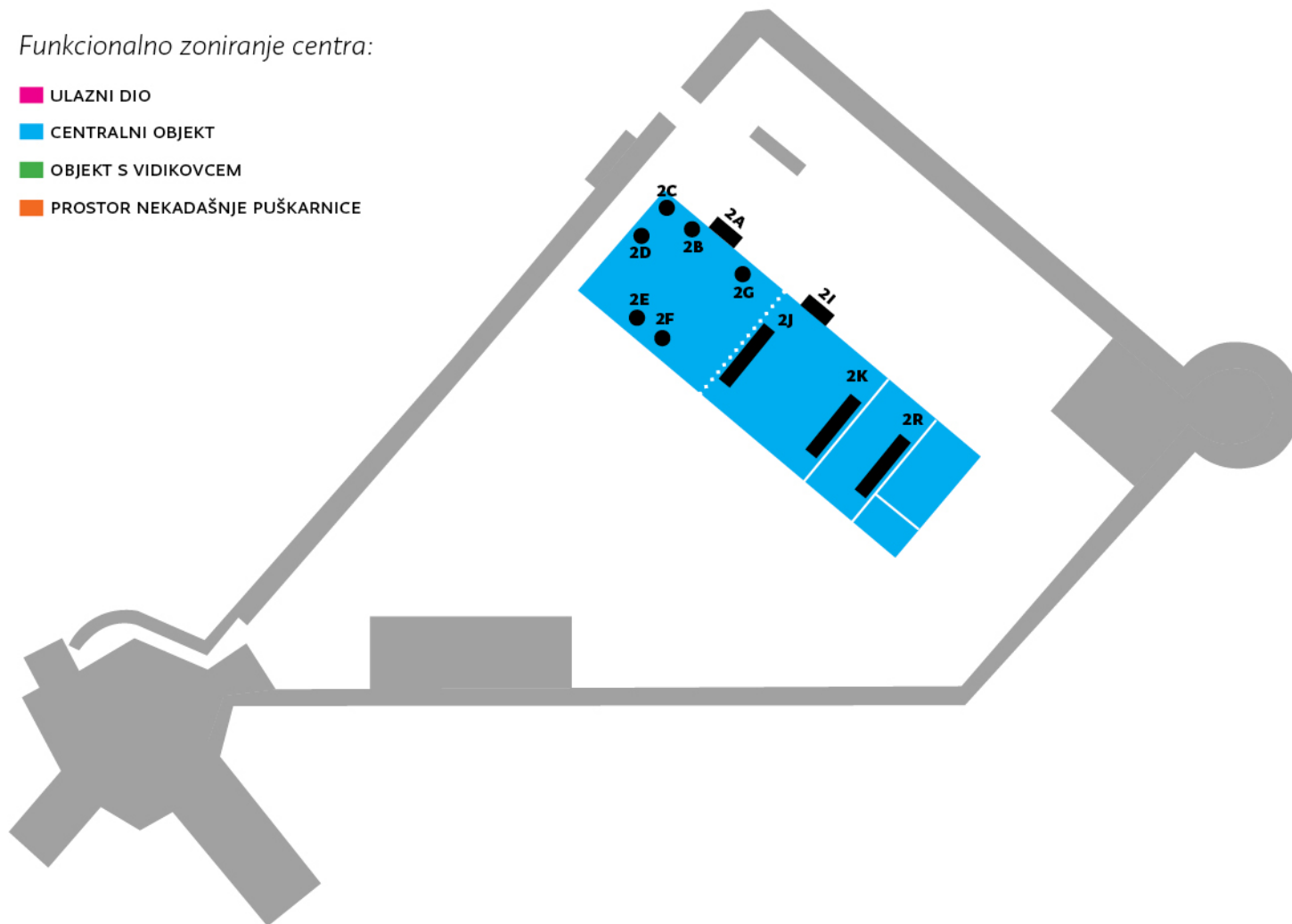
Stalna muzejska izložba „**Uvala potopljenih jezera**“ i multifunkcionalna dvorana „**Dvorana dobrog dupina**“ sastoje se od sljedećih izložaka i opreme:

- Ulazna signalizacijska ploča „Uvala potopljenih jezera“ (2.A.)
- Uvodna interpretacijska grafika „Izvidnica nekad i danas“ (2.B.)
- Interpretacijska zidna grafika „Tilagus prije Tilaga“ (2.C.)
- Interpretacijski interaktivni izložak „Telašćica kroz špijunku“ (2.D.)
- Interpretacijski interaktivni izložak „Tradicija ribarstva“ (2.E.)
- Interpretacijski interaktivni izložak „Zaštićeno područje“ (2.F.)
- Interpretacijski interaktivni izložak „Južnodalmatinski magarac“ (2.G.)
- Pomična pregrada s magnetnom pločom (2.H.)
- Ulazna signalizacijska ploča "Dvorana dobrog dupina" (2.I.)
- Edukativni magneti pričopričalice (2.J.)
- Interpretacijska interaktivna projekcija "Akvarij" (2.K.)
- Sjedalice (2.L.)
- Jastuci (2.M.)
- Podložak za crtanje (2.N.)
- Projektor (2.O.)
- Projekcijsko platno (2.P.)
- Stolić za grafoskop (2.R.)
- Podna obloga (2.S.)
- Ormari (2.T.)

Pozicije izložaka i opreme prikazane su na tlocrtu koji slijedi.

Funkcionalno zoniranje centra:

- ULAZNI DIO
- CENTRALNI OBJEKT
- OBJEKT S VIDIKOVCEM
- PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE

Tlocrtni prikaz centralnog objekta sa šiframa izložaka i opreme

KRATAK OPIS IZLOŽAKA I OPREME

ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „UVALA POTOPLJENIH JEZERA“ (2.A.)

Na ulazu u prostor stalne muzejske izložbe, desno od ulaznih vrata s vanjske strane smjestila se ploča s nazivom izložbe i logom Parka te logom Parkova Hrvatske.

UVODNA INTERPRETACIJSKA GRAFIKA „IZVIDNICA NEKAD I DANAS“ (2.B.)

Prva interpretacijska grafika nalazi se na zidu, desno nakon ulaza u prostor izložbe. Sastoji se od teksta koji poziva posjetitelje na avanturu i istraživanje o prirodnim i kulturnim ljepotama Telašćice.

INTERPRETACIJSKA ZIDNA GRAFIKA „TILAGUS PRIJE TILAGA“ (2.C.)

Priča o Telašćici započinje vraćanjem u daleku prošlost kada se kroz kratku **geološku lentu** objašnjava kako se izdiglo more, kako je nastala uvala i arhipelag u njenoj blizini, te kako je Telašćica dobila svoj naziv.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TELAŠĆICA KROZ ŠPIJUNKU“ (2.D.)

Ovaj izložak sastoji se od fotografije iz zraka koja prikazuje Park u cijelosti, te šest špijunke koje predstavljaju šest različitih prirodnih i kulturnih lokaliteta, redom s lijeva na desno: i) crkvice sv. Antuna Opata u Dugopolju, ii) ostatci crkvice sv. Viktora, iii) jezero Mir, iv) uvala Telašćica, v) brda Gominjak i Stenjak s liburnskim gomilama i ostacima utvrđenog liburnskog naselja, te polje Čuh s ilirskim grobom, vi) Mala Proversa s ostacima rimske građevine. Svakoj špijunki pridružena je audio slušalica s dva tipkala za odabir jezika. Putem audio zapisa posjetitelj će slušati naratora koji govori o temi koja se krije iza špijunke. Iza šest špijunki postavljeno je šest ekrana na kojima se vrte odgovarajuće fotografije interpretiranog lokaliteta.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TRADICIJA RIBARSTVA“ (2.E.)

Kroz ovaj izložak interpretira se dugotočka tradicija ribarstva. Sastoji se od uvodnog teksta, pet arhivskih fotografija s motivima ribara, brodica i ribarskog alata popraćenih tekstom koji govori o ribarskoj tradiciji, replike darovnice – prvog spomena ribarstva u Hrvata i njenog prijevoda, te od ekrana s interaktivnom aplikacijom „Što se našlo u ribarevoj mreži“. Igrajući ovu igru posjetitelj može sam upečati ribu i saznati njen službeni i lokalni naziv. Uz ekran se nalazi i replika ribarske mreže kojom se posjetitelj pri igranju služi.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „ZAŠTIĆENO PODRUČJE“ (2.F.)

Putem ovog izložka će posjetitelj otkriti informacije o Parku prirode, zaštićenim staništima i vrstama, Naturi 2000 i prijetnjama suvremenog doba. Izložak se sastoji od uvodnog teksta, ostalih interpretacijskih tekstova o zaštićenom području, staništima i vrstama, popraćenim dvjema fotografijama i stiliziranom ilustracijom koji dodatno interpretiraju ovu temu, te popisom zaštićenih staništa i vrsta. Na interaktivnom ekranu nalazi se edukativni zabavni kviz kroz koji posjetitelji mogu provjeriti svoje znanje i dodatno se educirati o temi zaštićenog područja Parka.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „JUŽNODALMATINSKI MAGARAC“ (2.G.)

Izložak se sastoji od uvodnog i kraćih interpretacijskih tekstova kroz koje posjetitelj saznaje o tradiciji nošenja tovara te o utočištu magaraca na Dugom otoku. Tekstovi su popraćeni dvjema fotografijama. Ilustracija magarca s maketom glave magarca zabavni je dio ovog izložka putem kojeg posjetitelj otkriva kakvog je raspoloženja magarac. Pomicanjem ušiju magarca posjetitelj može otkriti je li magarac dobro ili loše raspoložen, a sastavni dio ovog dijela izložka je audio zapis glasanja magarca pri čemu se magarac bez interakcije glasa standardno, a pomicanjem ušiju ljuto ili veselo, ovisno o poziciji ušiju.

POMIČNA PREGRADA S MAGNETNOM PLOČOM (2.H.)

Prostor izložbe i multifunkcionalne dvorane dijeli pomična pregrada koja je ujedno i magnetna ploča koja služi za edukativne programe. Na nju se apliciraju edukativni magneti (2.J.) a ploča je ilustrirana motivima podmorja – staništem dobrog dupina koji je domaćin ove dvorane.

ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA "DVORANA DOBROG DUPINA" (2.I.)

Na ulazu u prostor multifunkcionalne dvorane, desno od ulaznih vrata s vanjske strane smjestila se ploča s nazivom dvorane i logom Parka te logom Parkova Hrvatske.

EDUKATIVNI MAGNETI PRIČOPRIČALICE (2.J.)

Magnetni se sastoje od različitih oblika stanovnika podmorja i predmeta koji ugrožavaju njihovo stanište (otpad, brod...) Služe edukatoru i djeci za pričanje priča pri čemu (i) edukator može sam pripremiti priču i ispričati ju djeci koristeći pritom magnetske pločice, ili (ii) se pločice mogu nasumično stavljati na ploču pri čemu djeca za svaku novu pločicu nastavljaju priču (poput *storytelling cubes / cards*^[1]). Osim toga, pločice mogu služiti kod kreativnih likovnih radionica, kao predložak/uputa za crtanje.

---

^[1] <https://www.storycubes.com/blog/16-may-rory-s-story-cubes-why-do-we-use-nine-cubes-for-storytelling>

INTERPRETACIJSKA INTERAKTIVNA PROJEKCIJA "AKVARIJ" (2.K.)

Izložak se sastoji od interaktivnog zida s projekcijom i skenera. Posjetitelj može obojati svoj primjerak odabranih motiva morskih organizama kao što su dupin, hobotnica, meduza, kornjača, skenirati ih i na taj način dodati u interaktivni akvarij. U nastavku ovog izložka, na zidu koji je okomit na zid s projekcijom, nalazi se "pametna ploča" (*whiteboard*) za održavanje edukativnih i kreativnih radionica.

SJEDALICE (2.L.)

Za potrebe organiziranja različitih događanja dvorana je opremljena s 80 sjedalice koje su, kada se ne koriste, spremljene na za to predviđenom mjestu u skladištu.

JASTUCI (2.M.)

Za potrebe održavanja edukativnih programa dvorana je opremljena s 20 jastuka za sjedenje na podu.

PODLOŽAK ZA CRTANJE (2.N.)

Za potrebe crtanja i pisanja dvorana je opremljena s 20 podložaka za crtanje.

¹⁶ <http://www.team-lab.net/en/all/products/aquarium.html>

PROJEKTOR (2.O.)

Za potrebe organiziranja različitih događanja dvorana je opremljena s odgovarajućim projektorom za pripremu prezentacije, puštanje filmova i ostalog prigodnog sadržaja.

PROJEKCIJSKO PLATNO (2.P.)

Za potrebe puštanja projekcija dvorana je opremljena projekcijskim platnom.

STOLIĆ ZA GRAFOSKOP (2.R.)

Za potrebe postavljanja grafoskopa koji služi za skeniranje crteža za izložak "Akvarij" (2.K.), dvorana je opremljena odgovarajućim stolićem.

PODNA OBLOGA (2.S.)

Prostor je opremljen odgovarajućom podnom oblogom.

ORMARI (2.T.)

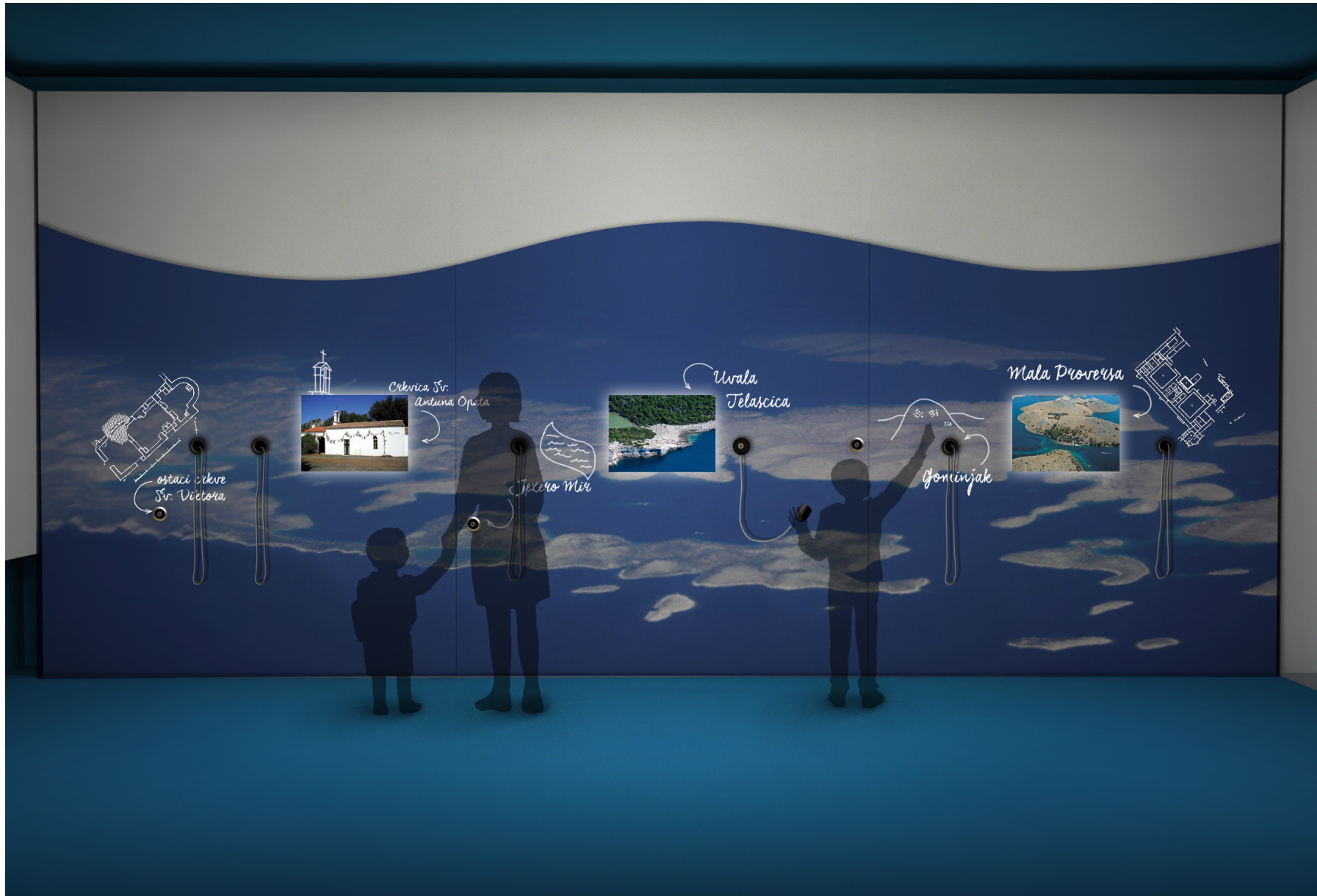
U skladištu se nalaze ormari za potrebe skladištenja materijala za održavanje edukativnih programa.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK "GEOLOŠKA PROŠLOST TELAŠĆICE" (2.U.)

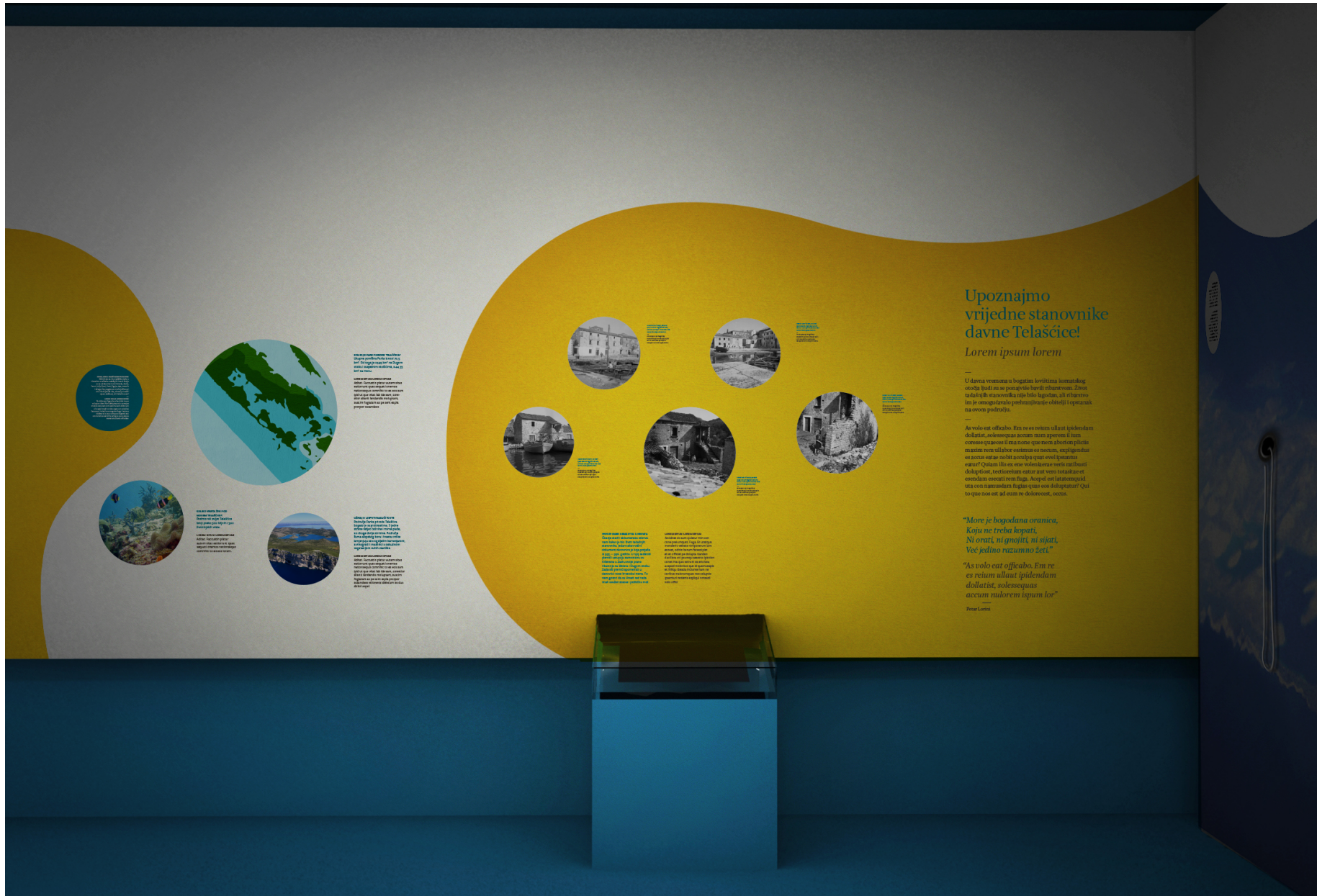
Izložak se sastoji od 3D mapping projekcije na stol s maketom reljefa uvale Telašćica i okolnog područja. Projekcija prikazuje promjene koje su se događale tijekom geoloških razdoblja. Na površini stola nalazi se interpretacijski sadržaj o geološkim razdobljima, koji prati prikaz na projekciji. Posjetitelj pomoću senzora pokreće projekciju.

Vizualizacija izložaka 2.B. i 2.C.

Vizualizacija izložka 2.D.

Vizualizacija izložka 2.E.

Znate li što je Natura 2000?

Lorem ipsum lorem

Natura 2000 je ekološka mreža Europske unije. Ona obuhvaća područja unutar zemalja članica, važna za očuvanje ugroženih vrsta i staništa. U Hrvatskoj je ekološka mreža definirana Zakonom o zaštiti prirode. Mreža uključuje ekološki važna područja koja su međusobno povezana tzv. koridorima.

Područje Parka prirode Telašćica u cjelosti se nalazi unutar Ekološke mreže Hrvatske (EM). Biljni i životinjski stanovnici čine Telašćicu iznimno važnim staništem. Zavod za ornitologiju uključuje je ovo područje u međunarodno važno područje za ptice.

As volo est officio. Em re se reium ullaut ipidendam dollatit, solessequas accum a um aperem il tum corease quaecees il ma non que nem abortio pliecis maxim rem ulla labor essimus es necum, expugnandis es accus enae nobit acculpa quat evel ipumtas eatur? Quam dis es esse volenciaerae veris ratibari doluptiost, tectioreium eatur aut vero totaitae et esendam esecati rem fuga. Acepel est latatenuid uta con namusdam fugias quas eos doluptiatur? Qui to que nos est ad cum re doloreest, occus.

- As volo est officio
- ex reium ullaut ipidendam
- dollatit, solessequas
- accum nulorem ipsum lor

Otkrivaj i čuvaj prirodna bogatstva Telašćice!

Lorem ipsum lorem

Brojne biljne i životinjske vrste našle su svoj dom na kopnu ili u podmorju Parka prirode Telašćica. Ovo područje bogato je geološkim i biološkim neobičnostima, pa je zbog svega toga ono još 1980. dobilo status zaštićenog područja. Parkom prirode Telašćica je proglašena 1988. godine.

Xerum ipsam aut et am qui omnis sim quid maxm resequit vitium liquis expere rerupta temper eraectempos rehenis es pla quos estrum hitibus Optia nus. Suntur sequatq uodigendam voluptasti, temperio magnime ndunt. Xem dolupti sitatia volorumque dolest, num qui ut neum naumam.

[Small, illegible text blocks, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Vizualizacija izložka 2.F.

Tvrdoglavi pomagač tovar

Lorem ipsum lorem

Nekada je život u ovim krajevima bio nezamisliv bez magarca. Ta tovama životinja mogla se probiti i kroz najnepristupačnije krajeve. Danas imamo drugačije pomagače, strojeve i automobile, pa magarac gubi na važnosti. Ipak, njegova uloga nije zaboravljena. On je danas zaštićen kao dio naše kulturne i prirodne baštine. Južnodalmatinski magarac prava je hrvatska autohtona pasmina.

As volo eat officabo. Em re es reium ullaut ipidendam dollatist, solessequas accum num aperem il tum coresse quaecees il ma none que nem aborion plicis maxim rem ullabor essimus es necum, expligendus es accus eatae nobit acculpa quat evel ipsuntus eatur? Quiam ilis ex ene voleniacrae veris ratibusti dolupuiost, tectioreium eatur aut vero totatitae et esendam esecati rem fuga. Acepel est latatemquid uta con narnusdam fugias quas eos doluptatur? Qui to que nos est ad eum re dolorecest, occus.

OPREMA ZA RANU KULTURU
Pak poredak Taldica prava je mjesto za upoznavanje magarica. Ove poljeve najpoznatije su u svijetu za napajanje magaraca koji imaju stovorničke vline ne treba kao poredak. Oni su u Tulu prava i čina u svijetu se veći običaji i naklonu pak i Lpi su svojih u oboru na področju avak. Ma u čini se določna kretna pa običajno podučuju te vline i osimnog prava Mr. Načita na kšine joki. No čini se čini poci, toba bio spreman per se magici ipak - čaljak.

LOREM IPSUM LOREM IPSUM
Adit. Facit ut platur autem ilia natorum ipak tequai osimno natorum corviche to es eos sun gidi ut que vlati la sde sam, corviche alon liandakli mologura, sunim kigatur as pe sere epla prope sui andes volomni dolum te dai daki agri mologura, osimra dolupta tibus enim ali gidi ut que vlati dila prope osimrae volomni dolum te dai daki agri mologura, osimra dolupta tibus enim ali

LOREM IPSUM
Adit. Facit ut platur autem ilia natorum ipak tequai osimno natorum corviche to es eos sun gidi ut que vlati la sde sam, corviche alon liandakli mologura, sunim kigatur as pe sere epla prope sui andes volomni dolum te dai daki agri mologura, osimra dolupta tibus enim ali gidi ut que vlati dila prope osimrae volomni dolum te dai daki agri mologura, osimra dolupta tibus enim ali

Vizualizacija izložka 2.G.

Vizualizacija multifunkcionalne dvorane "Dvorana dobrog dupina"

Vizualizacija multifunkcionalne dvorane "Dvorana dobrog dupina"

Vizualizacija cijelog prostora

IZMEĐU DVA PLAVETNILA (03.)

GLAVNA PORUKA

Glavna poruka stalne muzejske izložbe „**Između dva plavetnila**“ je dočarati posjetitelju tajanstvene strmce, svijet koji se krije u njihovim dubinama i svijet koji se promatra daleko u visinama.

KRATAK OPIS CJELINE

Objekt s vidikovcem nanovo je izgrađeni objekt koji se sastoji od prizemlja i kata. Prizemlje je nepravilnog tlocrta a na katu se nalaze dvije konzole – dva vidikovca. U ovaj prostor smjestila se izložba “**Između dva plavetnila**” pri čemu se u prizemlju interpretira morsko, a na katu nebesko plavetnilo. Prizemlje je prostor u kojem će se posjetitelj osjećati kao da se nalazi u podmorju. Tom doživljaju pridonosi ambijent i scenografija podmorja i strmaca. Prostorom prevladava plavo svjetlo. Duž zidova je postavljena maketa strmaca, a strop je obložen folijom koja predstavlja površinu mora. Na sredini stropa nalazi se maketa brodice što dodatno pruža atmosferu podmorja. U sredini prostora, i zavučeni među strmce nalaze se makete odabranih stanovnika podmorja, a unutar strmaca za svaku interpretiranu skupinu životinja nalazi se interpretacijska “rupa” s ekranima. Duž makete strmaca postavljena je interpretacijska ploča s tekstom i prikazima vrsta za svaku skupinu. Penjući se na kat, posjetitelj napušta podmorje i penje se iznad njegove površine. Tamo upoznaje život na strmcima, a vidikovac daje mogućnost pravog pogleda na interpretirane strmce, more i nebesko plavetnilo. Noćno “nebesko plavetnilo” posjetitelj može upoznati kroz posebno organizirane programe, za potrebe čega je prostor opremljen projekcijom “Zvezdanog neba” na kupolasti svod.

INTERPRETACIJSKE TEME I POPIS IZLOŽAKA I OPREME

Naziv "Između dva plavetnila" inspiriran je strmcima – okomitim kamenim divovima koji spajaju dva plavetnila – ono morsko i ono nebesko. Glavne teme izložbe su: i) **Morsko plavetnilo** koja interpretira život u podmorju uz strmce koji na nekim mjestima poniru do dubine od čak 85 m. Ovo područje dom je brojnim stanovnicima a oni su interpretirani po skupinama: sisavci, gmazovi, glavonošci, spužve, žarnjaci, školjkaši, puževi, rakovi, bodljikaši, ribe, alge i morske cvjetnice; i ii) **Nebesko plavetnilo** koja interpretira životinjske vrste koje žive na strmcima iznad površine mora – ptice, puževe i biljke.

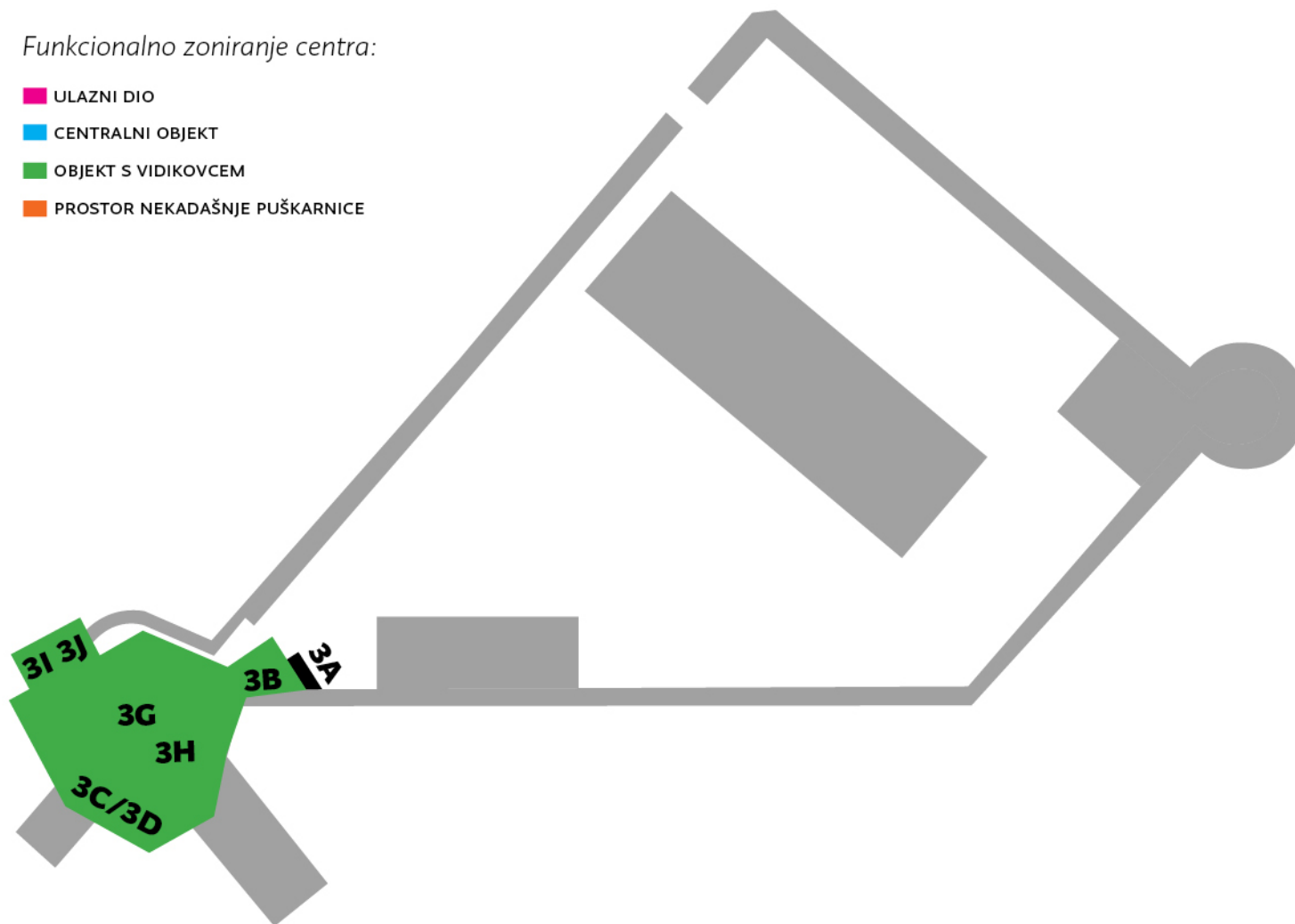
Stalna muzejska izložba „Između dva plavetnila“ sastoji se od sljedećih izložaka i opreme:

- Ulazna signalizacijska ploča "Između dva plavetnila" (3.A.)
- Uvodna interpretacijska grafika "Uvod u izložbu" (3.B.)
- Interpretacijski interaktivni izložak „Strmci – zidna maketa“ (3.C.)
- Interaktivni interpretacijski izložak "Strmci - interpretacijska ploča" (3.D.)
- Stropna folija (3.E.)
- Donji dio broda (3.F.)
- Interpretacijski izložak "Maketa dobrog dupina" (3.G.)
- Interpretacijski izložak "Maketa glavate želve" (3.H.)
- Interpretacijski izložak "Maketa hobotnice" (3.I.)
- Interpretacijski izložak "Maketa sipe" (3.J.)
- Interpretacijska zidna grafika "Život na strmcima" (3.K.)
- Projekcija na kupolu "Zvezdano nebo" (3.L.)
- Ležaljke (3.M.)
- Jastuci (3.N.)
- Teleskop (3.O.)

Pozicije izložaka i opreme prikazane su na tlocrtu koji slijedi.

Funkcionalno zoniranje centra:

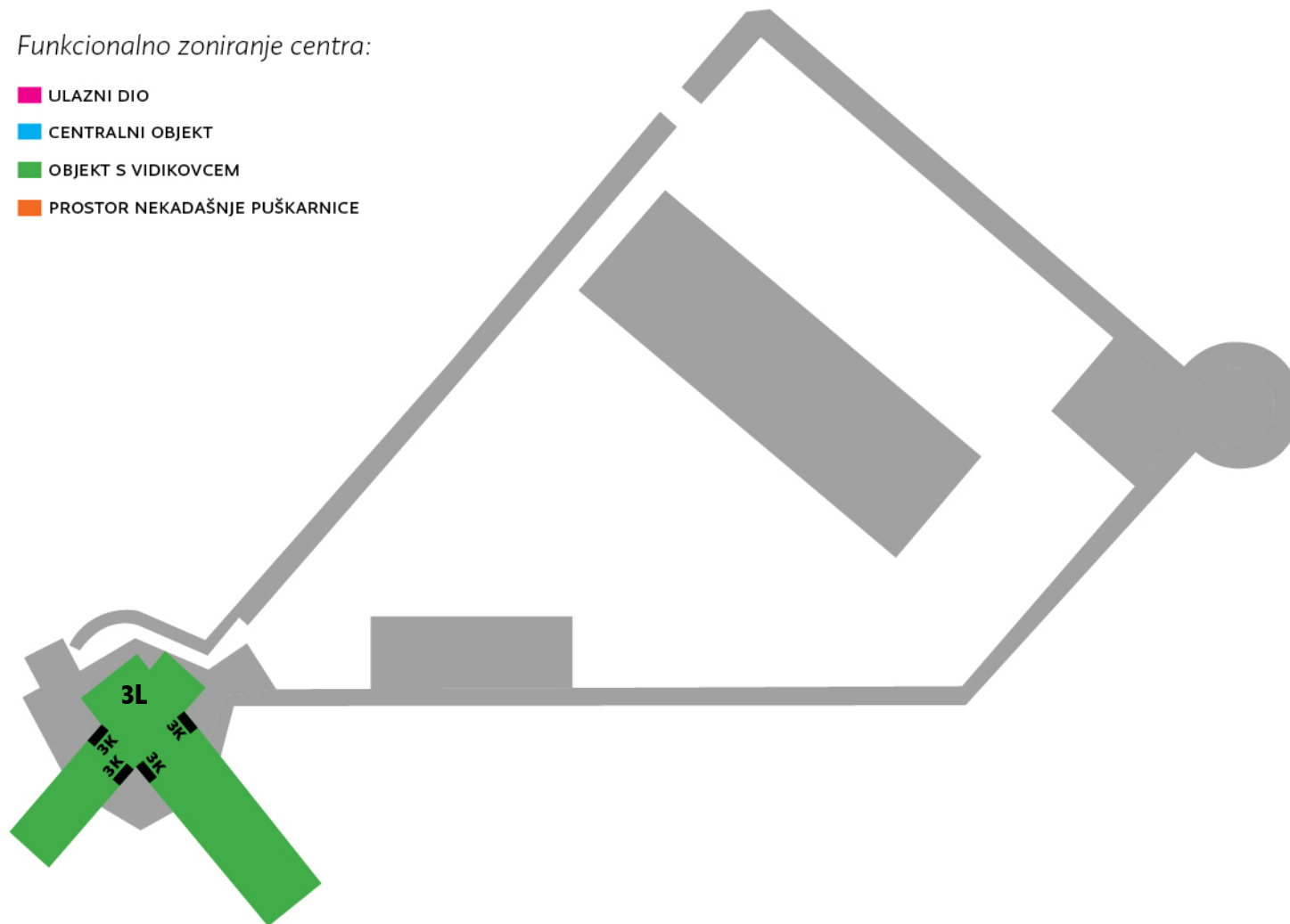
- ULAZNI DIO
- CENTRALNI OBJEKT
- OBJEKT S VIDIKOVCEM
- PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE

Tlocrtni prikaz objekta s vidikovcem – prizemlje sa šiframa izložaka i opreme

Funkcionalno zoniranje centra:

- ULAZNI DIO
- CENTRALNI OBJEKT
- OBJEKT S VIDIKOVCEM
- PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE

Tlocrtni prikaz objekta s vidikovcem – kat sa šiframa izložaka i opreme

OPISI IZLOŽAKA

ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA "IZMEĐU DVA PLAVETNILA" (3.A.)

Na ulazu u prostor stalne muzejske izložbe, desno od ulaznih vrata s vanjske strane smjestila se ploča s nazivom izložbe i logom Parka te logom Parkova Hrvatske.

UVODNA INTERPRETACIJSKA GRAFIKA "UVOD U IZLOŽBU" (3.B.)

Nakon ulaza, s lijeve strane, u pretprostoru prizemlja i prije stepeništa koje vodi na kat, nalazi se uvodna interpretacijska grafika koja uvodi posjetitelja u izložbu i upoznaje ga sa sadržajem koji se nalazi u prizemlju i na katu.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „STRMCI – ZIDNA MAKETA“ (3.C.)

Izložak se sastoji od makete strmaca uzduž zidova, koji zajedno s ostalim elementima u prostoru čine scenografiju podmorja uz dugotočke strmce. Unutar makete koja materijalom i izgledom glumi stijene nalazi se devet rupa unutar kojih je postavljeno devet ekrana na kojima se prikazuju vizuali (video i foto materijali) interpretiranih skupina životinja, a tematski odgovaraju sadržaju na interpretacijskoj ploči koja prati maketu uzduž njihove cijele širine.

INTERAKTIVNI INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "STRMCI - INTERPRETACIJSKA PLOČA" (3.D.)

Ploča se sastoji od uvodnog teksta o interpretiranim skupinama životinja, te od siluetnog prikaza odabranih vrsta i njima pripadajućih informacija o duljini i morskoj dubini na kojoj žive. Ploča prati maketu strmaca kroz cijeli prostor. Sadržaj na ploči tematski je vezan za interpretacijsku rupu pred kojom se nalazi. Između osme i devete rupe (s lijeva na desno) nalazi se niša u strmcima unutar koje su postavljene makete hobotnice i sipe, te se ispred njih na ploči nalazi uvodni tekst o toj skupini i njihov siluetni prikaz s informacijama o duljini i morskoj dubini na kojoj žive.

STROPNA FOLIJA (3.E.)

Na stropu je postavljena folija koja u kombinaciji s rasvjetom daje dojam morske površine.

DONJI DIO BRODA (3.F.)

Na sredini prostora na stropu stoji donji dio brodice koji dodatno dočarava atmosferu podmorja.

INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA DOBROG DUPINA" (3.G.)

Na sredini prostora stoji maketa dobrog dupina u stvarnom omjeru, te njoj pripadajuća interpretacijska ploča s uvodnim tekstom o ovom morskom sisavcu, siluetom dupina i informacijama o njegovoj duljini i morskoj dubini na kojoj živi.

INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA GLAVATE ŽELVE" (3.H.)

Na sredini prostora stoji maketa glavate želve u stvarnom omjeru, te njoj pripadajuća interpretacijska ploča s uvodnim tekstom o ovom morskom gmazu, siluetom glavate želve i informacijama o njenoj duljini i morskoj dubini na kojoj živi.

INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA HOBOTNICE" (3.I.)

U niši makete strmaca nalazi se maketa hobotnice u stvarnom omjeru.

INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK "MAKETA SIPE" (3.J.)

U niši makete strmaca nalazi se maketa sipe u stvarnom omjeru.

INTERPRETACIJSKA ZIDNA GRAFIKA "ŽIVOT NA STRMCIMA" (3.K.)

Na katu, na početku obje konzole s obje strane nalazi se grafika s uvodnim tekstom, stiliziranim prikazom strmaca i interpretacijskim tekstom o pticama, puževima i biljkama koje žive na strmcima te njihovim prikazom kroz medij fotografije. Kod prikaza ptica (sivi sokol i eleonorin sokol) postavljena je audio oprema kako bi posjetitelj mogao poslušati glasanje ovih dviju vrsta.

PROJEKCIJA NA KUPOLU “ZVJEZDANO NEBO” (3.L.)

Projekcija “Zvezdano nebo” služi za održavanje edukativnih programa u organizaciji JU. Sastoji se od projektora i opreme koja je za vrijeme kad se ne koristi spremljena u za to predviđenom kućištu. Dio opreme je *tablet* računalo koje služi edukatoru za upravljanje aplikacijom. Osim standardne projekcije koja na kupolasti svod projicira zvijezde i označava sazviježđa, edukator može putem *tableta* pokrenuti nekoliko različitih animacija s motivom nastanka svemira, mijenjanje zvijezda kroz vrijeme i ostale fenomene koji će se definirati u fazi implementacije ovog projekta.

Napomena: kako bi se ova projekcija mogla izvesti, potrebno je u glavnom arhitektonskom projektu prostor projektirati prema zadanim zahtjevima projekcije. Oprema predviđena u projektiranju ovog izložka podrazumijeva postojanje kupolastog svoda. U protivnom ona neće odgovarati i oprema za ovaj izložak morat će se nanovo projektirati. Također, u glavnom arhitektonskom projektu preporuča se predvidjeti rješenje zamračenja prostora ugradnjom odgovarajućih pregrada ili paravana.

LEŽALJKE (3.M.)

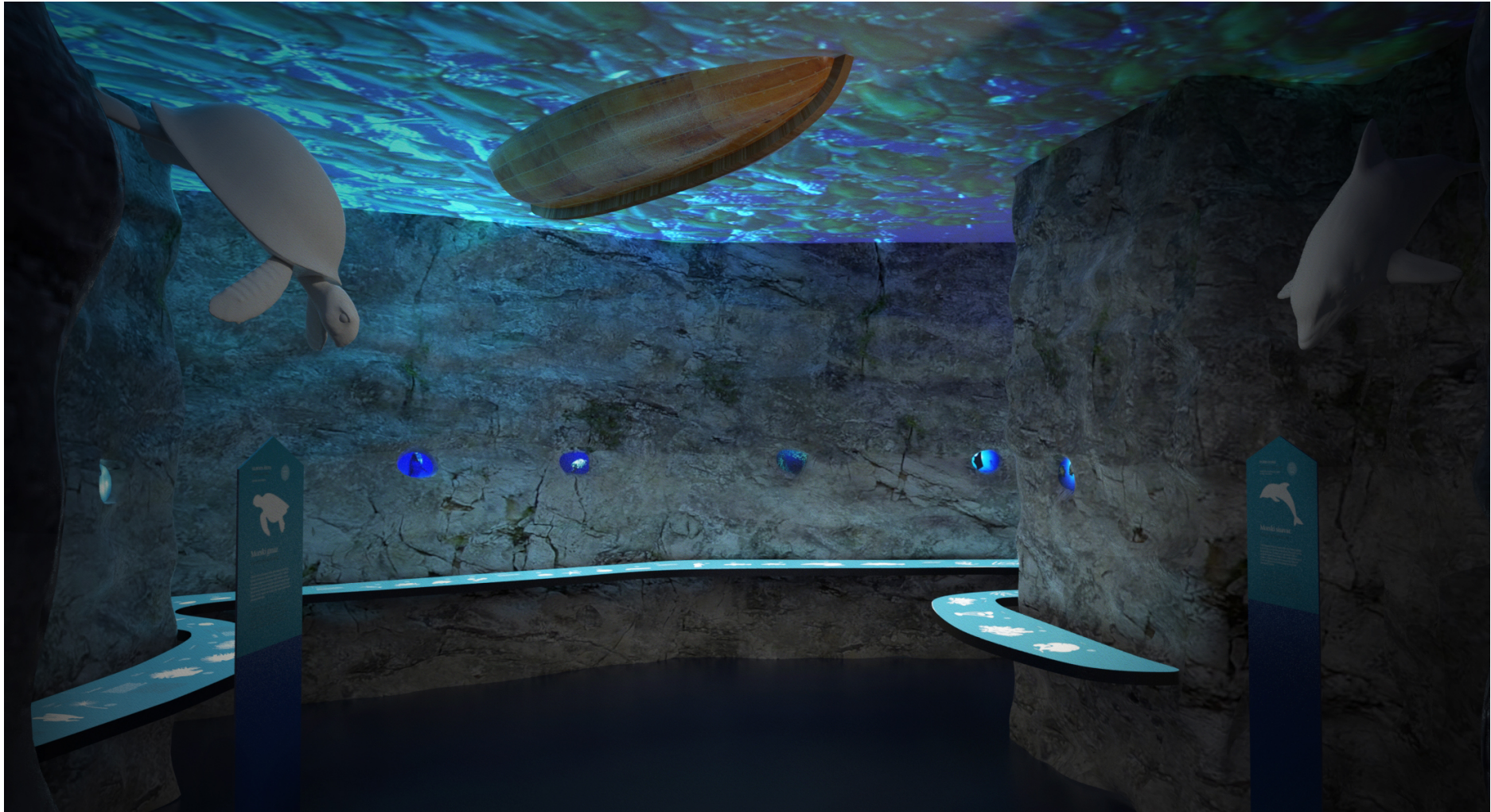
Za potrebu smještanja posjetitelja za vrijeme odražavanja radionica na temu zvezdarnice, predviđeno je postavljanje dvadeset visećih ležaljki.

JASTUCI (3.N.)

Za potrebu smještanja posjetitelja za vrijeme odražavanja radionica na temu zvezdarnice, predviđeno je postavljanje dvadeset jastuka za sjedenje.

TELESKOP (3.O.)

Za potrebe zvezdarnice u opremu stalne muzejske izložbe predviđen je teleskop.

Vizualizacija prizemnog dijela izložbe "Između dva plavetnila"

Vizualizacija prizemnog dijela izložbe "Između dva plavetnila"

Vizualizacija prizemnog dijela izložbe “Između dva plavetnila”

ČUVAR TILAGA (4.)

GLAVNA PORUKA

Glavna poruka stalne muzejske izložbe „**Čuvar Tilaga**“ je vratiti posjetitelja na početak 20. stoljeća i upoznati ga s okolnostima u kojima se našla utvrda „Grpašćak“ koja je služila kao vojna izvidnica Austro-Ugarske ratne mornarice.

KRATAK OPIS CJELINE

Prostor bivše oružarnice i puškarnice spojen je u jednu cjelinu. Prvi dio ovog prostora četvrtastog je oblika i u njemu su smještene dva izložka kroz koje se interpretiraju teme vojnih izvidnica Austro-Ugarske Monarhije, te Austro-Ugarska Ratna mornarica. Drugi dio je polukružnog oblika i u njemu se nalaze otvori kroz koje se otkriva pogled na otvoreno more i arhipelag. Na dva otvora postavljeni su dalekozori. Iznad polukružnog dijela, na otvorenom, nalazi se terasa s vidikovcem.

INTERPRETACIJSKE TEME

Naziv **“Čuvar Tilaga”** inspiriran je činjenicom da se utvrda Grpašćak nalazi na istoimenom, najvišem strmcu u Jadranskom moru. I strmac i utvrda su na neki način čuvari. Dok dugotočki strmci među kojima je najviši Grpašćak čuvaju uvalu Telašćicu od vjetrova i oluja, utvrda na njenom vrhu izgrađena je da bi od neprijatelja čuvala zemlju čiji je bila dio u povijesti.

Glavna tema ove male izložbe je i) **vojna izvidnica Austro-Ugarske Monarhije** koja upoznaje posjetitelja s vremenom kada je izgrađena utvrda Grpašćak, te s načinom na koji je komunicirala s ostalim izvidnicama i kopnom.

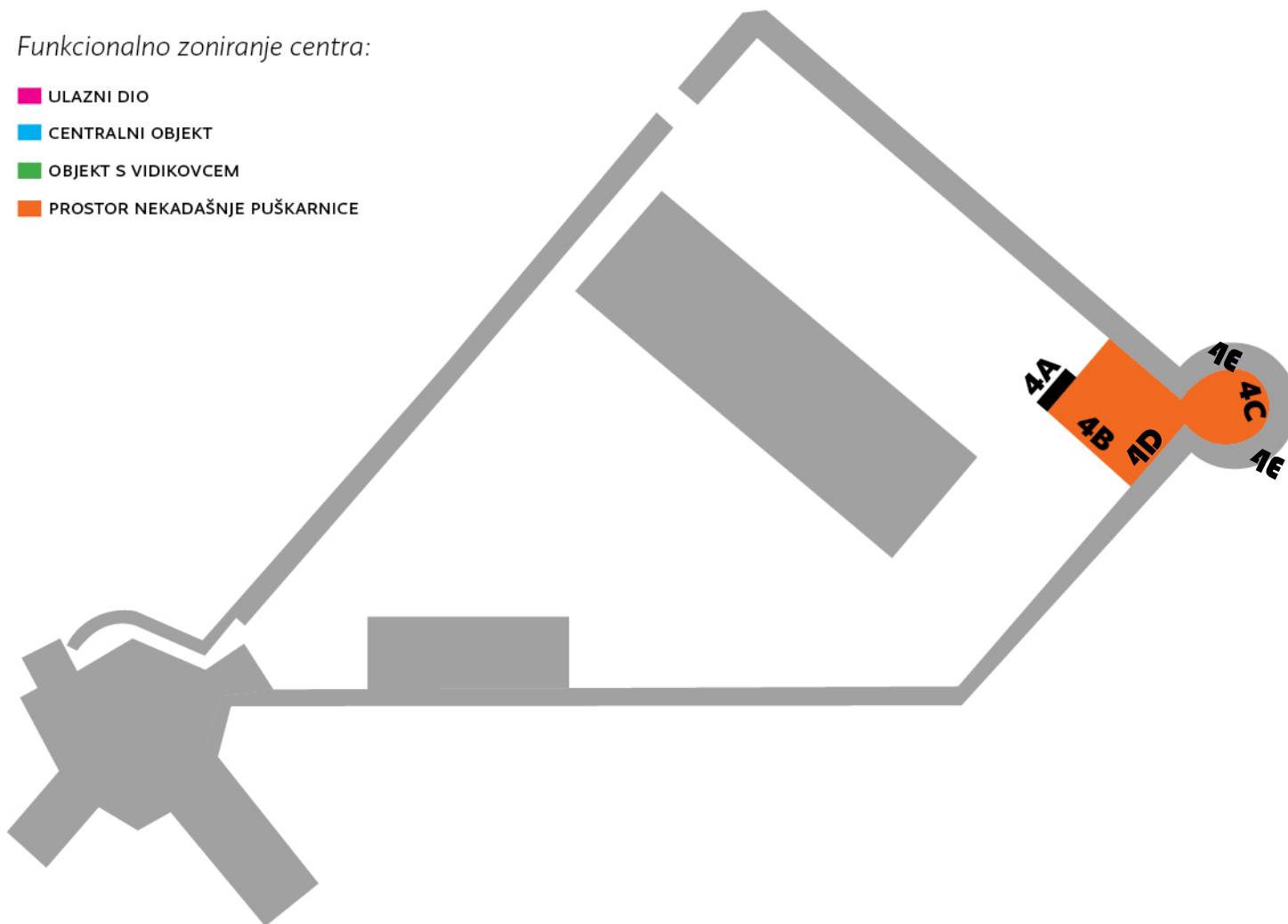
Stalna muzejska izložba **“Čuvar Tilaga”** sastoji se od sljedećih izložaka i opreme:

- Ulazna signalizacijska ploča „Čuvar Tilaga“ (4.A.)
- Interpretacijski interaktivni izložak „Austro-Ugarska vojna izvidnica“ (4.B.)
- Infoskop (4.C.)
- Interpretacijski interaktivni izložak “Potapanje brodova“ (4.D.)
- Dalekozori (4.E.)

Pozicije izložaka i opreme prikazane su na tlocrtu koji slijedi.

Funkcionalno zoniranje centra:

- ULAZNI DIO
- CENTRALNI OBJEKT
- OBJEKT S VIDIKOVCEM
- PROSTOR NEKADAŠNJE PUŠKARNICE

Tlocrtni prikaz prostora nekadašnje puškarnice sa šiframa izložaka i opreme

OPISI IZLOŽAKA

ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „ČUVAR TILAGA“ (4.A.)

Na ulazu u prostor stalne muzejske izložbe, desno od ulaznih vrata s vanjske strane smjestila se ploča s nazivom izložbe i logom Parka te logom Parkova Hrvatske.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „AUSTRO-UGARSKA VOJNA IZVIDNICA“ (4.B.)

Izložak se sastoji od uvodnog teksta o vladavini Austro-Ugarske Monarhije na ovom prostoru početkom 20. st., interpretacijskog teksta o utvrdi Grpašćak, stilizirane povijesne karte Dugog otoka i okolnih otoka i Morseove abecede. Na primjeru SOS Morseovog koda, napisanog i kroz svjetlosno-zvučne signale na karti, na pozicijama utvrda na Dugom otoku, Molatu, Ugljanu i Murteru posjetitelj istražuje način komuniciranja vojnih izvidnica tog razdoblja.

INFOSKOP (4.C.)

Iznad puškarnice, na vidikovcu, postavljen je infoskop, specijalni dalekozor usmjeren prema arhipelagu i otvorenom moru. Kroz poseban mehanizam ove naprave objekti gledani kroz leću interpretiraju se pomoću označavanja, teksta i sličica. Tako se kroz infoskop postavljen iznad puškarnice mogu proučavati nazivi vidljivih otoka, a pogledom na otvoreno more u pogledu se pojavljuju sličice brodova iz Austro-Ugarske mornarice i povijesne informacije o toj temi.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK “POTAPANJE BRODOVA“ (4.D.)

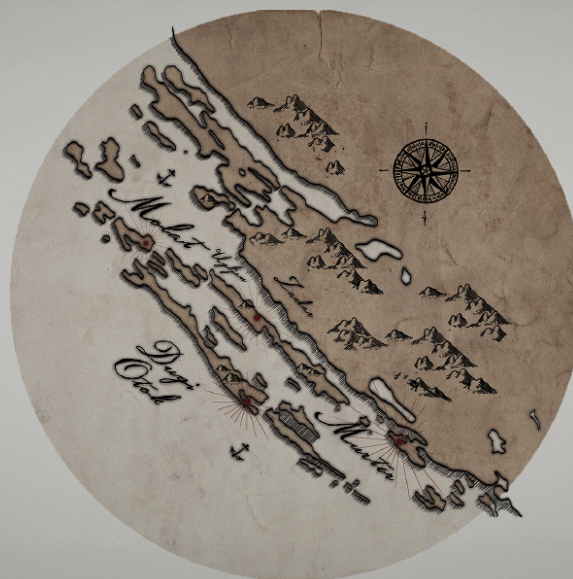
Ovaj interaktivni izložak sastoji se od aplikacije s igricom u kojoj posjetitelj istražuje kako je to biti dio ratne mornarice i što sve jedan ratni mornar treba znati. Kroz igricu posjetitelj istražuje četiri različite kategorije: i) moj brod, ii) moja posada, iii) moje karte, iv) pomorski signali. U kategoriji “moj brod“ posjetitelj će naučiti dijelove broda i njihove nazive. U kategoriji “moja posada“ naučit će od koliko se članova posade sastoji njegov brod, koje su vrste činova posade, tko je na kojoj poziciji i za što je tko od posade zadužen. U kategoriji “moje karte“ posjetitelj će prelistati povijesne pomorske karte iz doba Austro-Ugarske Monarhije, naučiti kako se orijentirati na kartama, te kako se služiti kompasom. U kategoriji “pomorski signali“ posjetitelj će naučiti što označava koja pomorska zastavica, što nam govore svjetionici i ostala signalistika u pomorskom svijetu. Nakon proučavanja ovih 4 kategorija, posjetitelj može odigrati kratki kviz, odnosno bitku s neprijateljskim brodom. Kviz se sastoji od nekoliko kratkih pitanja iz četiri gore navedene kategorije. Točnim odgovorom na pitanje igrač potapa jedan dio protivničkog broda. Obrnuto, netočnim odgovorom protivnički brod potapa jedan dio broda igrača. Ukupno 5 točnih odgovora potapa do kraja protivnički brod i donosi pobjedu i obrnuto, 5 netočnih odgovora potapa igračev brod i završava “bitku“. Preporuča se u glavnom arhitektonskom projektu izolirati prostor od vlage, te staklom ili na neki drugi način zatvoriti otvore puškarnice, kako bi se osigurala trajnost IT i multimedija opreme.

DALEKOZORI (4.E.)

Na dva otvora puškarnice postavljena su dva dalekozora. Gledaju prema arhipelagu i otvorenom moru.

Mirnu i tihu uvalu Telašćicu štiti divovski kameni čuvar – dugotočki strmac. Na samom vrhu stijene, odakle se pogled širi na sve strane, još je jedan kameni čuvar – utvrda Grpašćak. Ta stoljetna utvrda podignuta je još 1911. godine kao signalna stanica Carske i kraljevske ratne mornarice dvojne Austro-Ugarske Monarhije. Službeno ime mornarice na njemačkom jeziku glasilo je KAISERLICHE UND KÖNIGLICHE KRIEGSMARINE ili skraćeno K.U.K. KRIEGSMARINE. Postojala je sve do kraja Prvog svjetskog rata. Godine 1915. u K.U.K. KRIEGSMARINE djelovalo je ukupno 33.735 pripadnika mornaričkog osoblja, među kojim je bilo 34 % Hrvata.

Nem nonsed ut pedicenet officae. Nam autem quia apediantur? Am re vidion nesendae odiasimus alitae consern atquis et ex eaquos natem eumquo miliquat untem. Itates dero blandaniscia endae explacere conse etur modis assit et fuga. Met desti dis et optat et aspeliquo quati restota tusam, consed quatur serumquiat et aborit restota tusam, consed quatur serumquiat et aborit serumquiat et aborit restota tusam, consed quatur serumquiat et aborit serumquiat et aborit restota tusam, consed quatur serumquiat.

Vizualizacija izložka 4.B.